

22
08.06.20

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ ТА МАРКЕТИНГОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

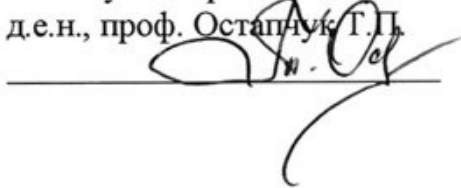
КОРЧЕМНИЙ Владислав Олександрович
(здобувач вищої освіти групи ЗПВ-21-1)

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВА

(представлена на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»)

Допущено до захисту
зав. кафедри менеджменту,
бізнесу та маркетингових технологій
д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

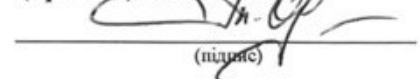

Керівник роботи:
д. держ. упр., к.е.н., доц.
Ксендзук В.В.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент

д.е.н., проф. Остапчук Т.П.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Житомир, 2025

Анотація

Корчемний В.О. Ефективність використання виробничих потужностей підприємства. Рукопис.

Бакалаврська кваліфікаційна робота представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2025.

У бакалаврській кваліфікаційній роботі розглянуто особливості використання виробничих потужностей підприємства та визначено напрями удосконалення та підвищення ефективності відповідного процесу.

Ключові слова: виробнича програма, виробнича потужність, асортимент, оптимізація, завантаження.

Annotation

Korchemny V.O. Efficiency of use of production capacities of the enterprise. Manuscript.

The bachelor's qualification work is submitted for the Bachelor's degree, field of knowledge 07 "Management and administration" of specialty 076 "Entrepreneurship, trade and stock exchange activity". Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2025.

The bachelor's qualification work considers the features of the use of production capacities of the enterprise and identifies areas for improvement and increasing the efficiency of the corresponding process.

Keywords: production program, production capacity, assortment, optimization, loading.

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	3
<i>Розділ 1. Теоретичні основи використання виробничих потужностей підприємства</i>	6
1.1. Поняття та види виробничої потужності підприємства.....	6
1.2. Система управління використанням виробничої потужності підприємства.....	13
1.3. Методичні засади оцінки ефективності формування та використання виробничих потужностей підприємства.....	19
1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері використання виробничих потужностей підприємства	29
Висновки до розділу 1.....	37
<i>Розділ 2. Аналітична оцінка стану та напрями удосконалення використання виробничих потужностей підприємства ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка»</i>	39
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	39
2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка».....	47
2.3. Оцінка використання виробничих потужностей підприємства на базі аналізу виробничої програми.....	55
2.4. Напрями оптимізації використання виробничих потужностей підприємства шляхом розширення асортименту продукції	66
Висновки до розділу 2	75
<i>Висновки</i>	77
<i>Список використаних джерел</i>	80
<i>Додатки</i>	88

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Дослідження ефективності використання виробничих потужностей підприємства є надзвичайно актуальними в умовах сучасної ринкової економіки, яка характеризується високою конкуренцією, динамічними змінами попиту та необхідністю раціонального використання ресурсів. Оптимальне завантаження виробничих потужностей безпосередньо впливає на собівартість продукції, рівень продуктивності праці, фінансові показники діяльності підприємства та його конкурентоспроможність. Неефективне використання наявних потужностей може призвести до втрат прибутку, збільшення витрат на утримання невикористаних ресурсів та зниження інвестиційної привабливості підприємства. Водночас, перевантаження виробничих потужностей може спричинити погіршення якості продукції, зниження терміну експлуатації обладнання та збільшення аварійних ситуацій.

Особливої актуальності тема дослідження набуває в умовах цифровізації промисловості та переходу до індустрії 4.0, що передбачає застосування інноваційних технологій для підвищення ефективності виробничих процесів. Використання сучасних методів оцінки ефективності, таких як аналіз коефіцієнта використання виробничих потужностей, впровадження автоматизованих систем управління та моніторингу виробничих процесів, дозволяє підприємствам адаптуватися до змін ринкового середовища та забезпечити сталий розвиток.

Обґрунтованість вищенаведених висновків щодо актуальності завдань дослідження ефективності використання виробничих потужностей підприємства підтверджує значна кількість наукових праць у даній сфері. Зокрема, проблемам оцінки, управління та оптимізації виробничих потужностей присвячено роботи таких науковців, як Балахонова О., Бегмат Л., Бурко К., Вовк О., Гавран В., Гринько Т., Каліберда М., Карінцева О., Лепетан І., Молибога Д., Нечипорчук М., Правдюк Н., Рябенко В., Скалюк Р., Смолич Д., Тимошук І., Фалько К., Харченко М., Хмарська І., Цесар К., Семеног А. та інші. У своїх дослідженнях вони розглядають питання оцінювання потужностей, вплив внутрішніх і зовнішніх

факторів на їх використання, а також визначення шляхів підвищення ефективності виробничих процесів. Водночас, незважаючи на значний обсяг досліджень, слід зазначити, що подальший розвиток теоретико-методичних засад управління виробничими потужностями залишається актуальним завданням.

Зазначене обумовило вибір теми, постановку мети та завдань бакалаврської кваліфікаційної роботи. Обрана тема повністю відповідає проблемам наряду підготовки за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Метою бакалаврської кваліфікаційної роботи є узагальнення та подальший розвиток теоретико-методичних засад управління виробничими потужностями підприємства, а також визначення резервів підвищення ефективності їх використання на ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка».

Поставлена мета обумовила вирішення наступних **завдань**:

- визначити поняття та види виробничої потужності підприємства;
- дослідити систему управління використанням виробничої потужності підприємства;
- обґрунтувати методичні засади оцінки ефективності формування та використання виробничих потужностей підприємства;
- проаналізувати нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері використання виробничих потужностей підприємства;
- надати організаційно-економічну характеристику підприємства;
- провести діагностику фінансово-економічного стану ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка»;
- провести оцінку використання виробничих потужностей підприємства на базі аналізу виробничої програми;
- визначити напрями оптимізації використання виробничих потужностей підприємства шляхом розширення асортименту продукції.

Об'єктом дослідження у бакалаврській кваліфікаційній роботі виступає процес управління використанням виробничих потужностей підприємства, **предметом** – теоретичні, методичні та прикладні засади підвищення ефективності використання виробничих потужностей підприємства.

Методи дослідження. Теоретико-методичною основою бакалаврської кваліфікаційної роботи виступив системно-структурний підхід, що розглядає процес управління виробничими потужностями підприємства як цілісну структуровану систему, що є одночасно частиною управління підприємством в цілому. Вирішення поставлених у роботі завдань забезпечувалося використанням основних методів дослідження, а саме методів наукової абстракції, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, логічного аналізу, системного підходу тощо. Для розв'язання визначених завдань також застосовувались наступні методи: монографічний – при вивченні літературних джерел та нормативно-правових актів; теоретичне узагальнення, порівняння та аналогії – для розкриття сутності поняття «виробнича потужність підприємства»; класифікації – для систематизації ознак класифікації видових проявів виробничої потужності підприємства; балансовий та аналізу – для дослідження тенденцій функціонування підприємства; синтезу – для формулювання висновків про рівень рентабельності господарської діяльності підприємства.

Інформаційною базою дослідження виступили наукові фахові, навчальні та методичні публікації провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, чинне законодавство України, статистичні дані, дані фінансової та управлінської звітності досліджуваного підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в оптимізації використання виробничих потужностей підприємства шляхом розширення асортименту продукції. Визначено економічний ефект від реалізації запропонованих заходів.

Структура та обсяг бакалаврської кваліфікаційної роботи. Бакалаврська кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 88 сторінках друкованого тексту. Робота містить 32 таблиці та 5 рисунків. Список використаних джерел налічує 70 найменувань. Робота містить 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття та види виробничої потужності підприємства

Поняття виробничої потужності є фундаментальним елементом економічної теорії та практики промислового виробництва, що протягом історії пройшло значний етап еволюційного розвитку. Спочатку, у класичних економічних теоріях, виробнича потужність розглядалася переважно з точки зору фізичних обмежень виробництва, тобто кількості ресурсів, що могли бути залучені в процесі виробництва, та максимального обсягу продукції, який підприємство здатне виробити за фіксованих умов. Зазначений підхід був обґрунтований тогочасними обмеженнями ресурсів, технологій та засобів вимірювання ефективності виробництва, що визначало виробничу потужність як статичний показник [35].

З розвитком промислової революції та змінами у способах організації виробництва виникли нові наукові підходи, які піднесли аналіз виробничої потужності на якісно новий рівень. Науковці почали враховувати такі аспекти, як продуктивність праці, технологічні інновації, рівень автоматизації процесів та інтеграція нових ресурсів, що дало змогу бачити виробничу потужність не лише як показник максимального обсягу виробництва, а й як складну, багатофакторну систему.

У XX столітті економічна наука надала виробничій потужності ширшого змісту, розглядаючи її в контексті економічної ефективності, управління процесами та раціонального використання ресурсів [32]. Саме тоді відбулося поступове відокремлення від суто кількісного трактування, і натомість виникла якісна складова, яка охоплювала аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на потужність, таких як інфраструктурні обмеження, інноваційний потенціал і здатність адаптуватися до ринкових змін.

Сьогодні, у світлі викликів глобалізації, воєнної агресії російської федерації проти України та необхідності забезпечення стійкості національної промисловості,

виробнича потужність набуває нових стратегічних рис. Її розглядають як ключовий ресурс національної безпеки, що гарантує економічну незалежність та стійкість держави. Таким чином, еволюція наукових підходів до визначення виробничої потужності відображає не лише зміни у виробничих практиках, але й у суспільно-економічних пріоритетах, де питання збереження та примноження промислового потенціалу стають першочерговими.

Сучасні дослідження виробничої потужності в економічній науці демонструють значну різноманітність підходів, кожен з яких відображає специфіку окремих аспектів цього важливого показника. У зв'язку з ускладненням виробничих процесів та зростанням значення стратегічної ролі підприємств у забезпеченні національної економічної безпеки, науковці схиляються до комплексного бачення сутності виробничої потужності. Такий підхід дозволяє оцінювати її не лише як фізичний параметр, а й як багатфакторний показник, що включає організаційні, управлінські, інноваційні та стратегічні компоненти.

У табл. 1.1 наведено основні наукові підходи до визначення виробничої потужності, підкреслено їхні ключові характеристики та особливості трактування.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення виробничої потужності підприємства

Науковий підхід	Визначення	Основні характеристики
1	2	3
Класичний (кількісний)	Виробнича потужність визначається як максимальний обсяг продукції, який підприємство здатне виготовити за певний період за умови оптимального використання ресурсів.	Підкреслюється обмеження ресурсів; акцент на фізичні показники; розглядається як статична характеристика.
Управлінський (організаційний)	Виробнича потужність охоплює не лише виробничі можливості, але й управлінські процеси, які забезпечують ефективне використання цих можливостей.	Враховуються процеси управління; акцент на організаційних аспектах та оптимізації; підкреслюється роль управлінських рішень.
Системний	Виробнича потужність – це комплексна характеристика підприємства, що враховує взаємодію всіх виробничих елементів: ресурсів, технологій, персоналу.	Охоплює всі складові виробничої системи; розглядається як динамічна і взаємопов'язана система, що включає різні фактори.
Інноваційний	Виробнича потужність визначається не тільки фізичними показниками, а й здатністю підприємства адаптуватися	Підкреслюється гнучкість та адаптивність; акцент на інноваційному потенціалі;

Продовження табл. 1.1

1	2	3
	до технологічних змін і впроваджувати інновації.	орієнтація на довгостроковий розвиток.
Економічний (ефективність)	Виробнича потужність відображає здатність підприємства забезпечувати економічно доцільний рівень виробництва за мінімізації витрат і максимізації результатів.	Фокус на економічній ефективності; враховуються витрати і вигоди; підкреслюється рентабельність виробництва та оптимізація.
Стратегічний (національно-економічний)	Виробнича потужність розглядається як стратегічний ресурс, що має вирішальне значення для економічної безпеки та стабільності країни.	Охоплює національні пріоритети; розглядається як фактор економічної незалежності; підкреслюється значення для національної безпеки.
Технологічний	Виробнича потужність – це сумарний обсяг продукції, який може бути виготовлений за певний проміжок часу за умов безперервної роботи виробничого обладнання та ефективного використання технологій	Підкреслює максимальну можливість виробництва продукції в одиницю часу на виробничому обладнанні за умов ефективності його використання
Динамічний	Виробнича потужність – це здатність підприємства змінювати обсяг виробництва залежно від змін попиту, технічного стану обладнання та доступності ресурсів.	Забезпечує гнучкість та швидкість змінювати асортимент та обсяг виготовленої продукції
Комплексний	Виробнича потужність підприємства – це інтегральний показник, що характеризує можливості підприємства щодо випуску продукції при оптимальному використанні матеріальних, трудових, енергетичних та інформаційних ресурсів, враховуючи внутрішні та зовнішні фактори впливу	

Джерело: складено автором на основі [12; 17; 32; 35; 49]

У процесі дослідження виробничої діяльності підприємства важливо розмежовувати поняття, що характеризують різні аспекти його можливостей та результативності. Зокрема, виробнича потужність, продуктивність, ефективність і потужність технологічного процесу, хоч і взаємопов'язані, мають окремі значення та специфічні підходи до вимірювання. Кожне з цих понять відображає унікальні параметри, що важливі для оцінки загальної діяльності підприємства, особливо в умовах адаптації до сучасних економічних викликів та необхідності забезпечення стабільності виробництва. Порівняльна табл. 1.2 відображає відмінності між поняттями "виробнича потужність," "продуктивність," "ефективність" та "потужність технологічного процесу".

Таблиця 1.2

Основні поняття та відмінності у характеристиці виробничих можливостей підприємства

Поняття	Визначення	Основні характеристики	Відмінності
Виробнича потужність	Максимально можливий обсяг продукції, який підприємство може виробити за оптимальних умов з урахуванням наявних ресурсів	Відображає граничні можливості підприємства, враховує фізичні ресурси, обладнання, інфраструктуру	Орієнтована на обсяг, який можна досягнути в найкращих умовах, не враховує фактичну віддачу ресурсів
Продуктивність	Співвідношення між обсягом виробленої продукції та витратами ресурсів за певний період	Вимірюється відношенням виходу до входу, показує рівень використання ресурсів на одиницю продукції	Орієнтована на процес і співвідношення, показує результативність роботи без прив'язки до максимальних можливостей потужності
Ефективність	Здатність підприємства досягати бажаних результатів за мінімально можливих витрат	Враховує як продуктивність, так і оптимальність витрат, орієнтована на економічну вигоду і рентабельність процесу	Показує ступінь вигоди або віддачі від використання ресурсів, не обмежується лише виробничими параметрами
Потужність технологічного процесу	Кількість продукції, яку може виготовити конкретна технологічна лінія або етап виробництва за певний час за фіксованих умов	Визначається технічними характеристиками процесу, залежить від особливостей обладнання та технологій на окремих етапах виробництва	Обмежується певним етапом виробництва, не відображає загальну виробничу потужність підприємства як єдиного цілого

Джерело: складено автором на основі [3; 4; 57; 60]

Аналіз виробничої потужності підприємства потребує детального розгляду її структурних компонентів, кожен з яких відіграє вирішальну роль у формуванні загального виробничого потенціалу. Виробнича потужність не є однорідною величиною, вона складається з комплексу елементів, що забезпечують її функціональність та динамічну адаптацію до змінних умов економічного середовища. Ключовими компонентами виступають матеріально-технічна база, організаційно-технологічні чинники та людський капітал. Кожен з цих елементів

не лише впливає на виробничу спроможність, але й визначає ефективність використання ресурсів та здатність підприємства до інноваційного розвитку.

Матеріально-технічні елементи відіграють основоположну роль у формуванні виробничої потужності підприємства, адже саме наявність сучасного обладнання та розвиненої інфраструктури визначає можливість підприємства досягати оптимальних результатів. Обладнання, його технічний стан і рівень автоматизації виробничих процесів створюють фізичні межі потужності, впливаючи як на обсяг продукції, так і на її якість. Відповідна інфраструктура - від логістичних систем до енергетичних потужностей – забезпечує стійкість процесів і підтримку виробничих ліній у безперервному режимі, що критично важливо для збереження конкурентоспроможності підприємства [12].

Організаційно-технологічні фактори, зокрема ефективне управління та впровадження сучасних технологій, забезпечують гнучкість і адаптивність виробничих процесів, що є передумовою для досягнення високої потужності. Від рівня організації виробництва та здатності керівництва до оптимізації ресурсів залежать загальні показники ефективності та швидкість адаптації до змін ринкового середовища. Технології, у свою чергу, сприяють автоматизації рутинних операцій, знижують рівень ручної праці та підвищують продуктивність, що дозволяє підприємству максимально використовувати свої виробничі ресурси [7].

Людський капітал і кваліфікація працівників є ще одним важливим фактором, від якого значною мірою залежить виробнича потужність. Компетентний і досвідчений персонал здатен не лише ефективно працювати з наявним обладнанням, але й впроваджувати новітні технологічні підходи та вдосконалювати виробничі процеси. Професійна підготовка та мотивація працівників є умовами для забезпечення стабільного та ефективного виробництва, що особливо актуально в умовах сучасних економічних викликів, коли вміння адаптуватися та швидко опановувати нові технології стають вирішальними для збереження виробничої стабільності підприємства [22].

Таким чином, комплексний підхід до структурування виробничої потужності через матеріально-технічні елементи, організаційно-технологічні фактори та

людський капітал створює основу для підвищення конкурентоспроможності підприємства та його здатності ефективно функціонувати в умовах нестабільного економічного середовища. Класифікація факторів впливу на величину формування виробничої потужності представлено на рис. 1.1.

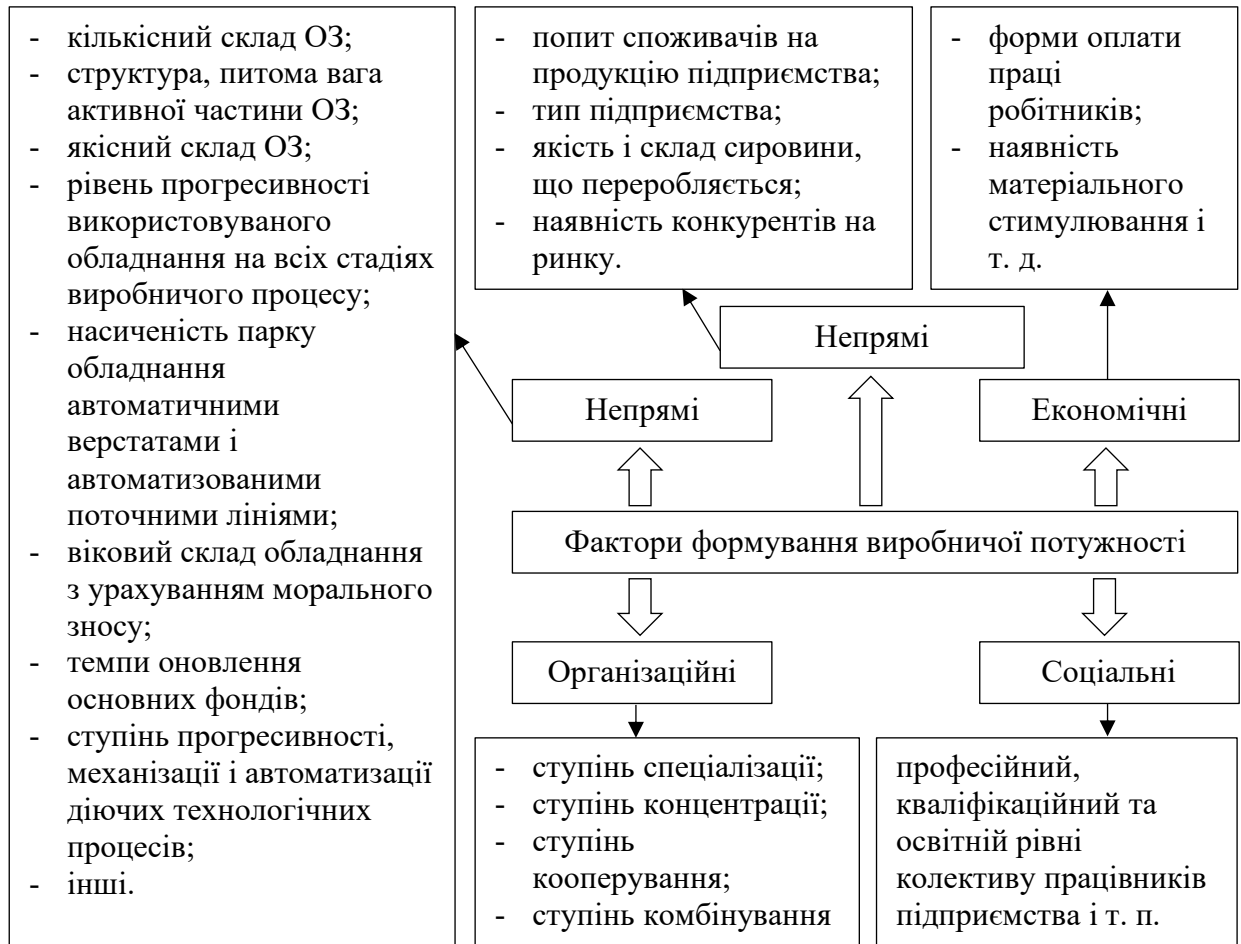

Рис. 1.1. Класифікація факторів впливу на величину формування виробничої потужності

Джерело: складено автором на основі [6]

Виробнича потужність підприємства характеризується максимально можливим кількістю продукції відповідної якості та асортименту, який може бути виготовлений за рік в умовах використання прогресивної технології та організації виробництва.

Виробнича потужність вимірюється у натуральних (умовно-натуральних) одиницях та у грошах. Використання натуральних показників для вимірювання виробничої потужності можливе лише у вузькоспеціалізованих підприємствах, що

випускають однорідну продукцію. При багатомономенклатурному виробництві сумарна потужність підприємства визначається у грошах.

У практиці підприємницької діяльності виділяють три види потужності підприємства: проектну, поточну (фактично досягнуту) резервну. Проектною є потужність, яка визначається в процесі проектування, реконструкції (розширення) чинного чи будівництва нового підприємства. Вона вважається оптимальною, оскільки склад та структура обладнання відповідають структурі трудомісткості запроектованої номенклатури продукції. Поточна (фактично досягнута) виробнича потужність визначається періодично у зв'язку із зміною умов виробництва. При цьому обчислюють вхідну (на початок року), вихідну (на кінець року) та середньорічну потужність підприємства [7].

Резервна потужність повинна формуватися і постійно існувати в певних галузях національної економіки: електроенергетиці та газової промисловості, харчової промисловості, у машинобудуванні та інших галузях.

Виробнича потужність промислових підприємств є багатогранним поняттям, що охоплює фізичні, організаційні, управлінські та інноваційні компоненти. Вона виступає не лише показником максимально можливого обсягу продукції, а й відображенням здатності підприємства адаптуватися до змінних умов економічного середовища, впроваджувати сучасні технології та забезпечувати економічну ефективність [40].

Аналіз історичної еволюції теоретичних підходів до визначення виробничої потужності свідчить про її динамічний характер, зумовлений розвитком промисловості, змінами технологічних укладів та глобалізацією. Якщо у класичному трактуванні акцент робився на фізичних можливостях підприємства, то сучасні підходи враховують також якісні аспекти, такі як гнучкість управління, інноваційний потенціал і стратегічна роль у забезпеченні економічної стійкості держави.

В умовах війни та посилення зовнішніх загроз для України виробнича потужність стає ключовим елементом національної економічної безпеки. Вона забезпечує стійкість промисловості, сприяє збереженню та розвитку критичних

секторів економіки. Національні підприємства повинні орієнтуватися на підвищення рівня автоматизації, оптимізацію ресурсів та розвиток людського капіталу, що є важливими чинниками для збереження конкурентних переваг на світовому ринку.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що ефективне управління виробничою потужністю є фундаментом для стабільного функціонування промислових підприємств. Комплексний підхід до її оцінки та оптимізації, з урахуванням внутрішніх і зовнішніх викликів, дозволить підприємствам не лише зберегти свої позиції, але й сприяти економічному відновленню та зростанню національної економіки в поствоєнний період.

1.2. Система управління використанням виробничої потужності підприємства

Виробничі підприємства мають в наявності значні за величиною потенційні резерви зростання обсягів виробництва і підвищення його ефективності. Проте їх використання гальмується відсутністю відповідного організаційно-економічного механізму.

Досвід роботи передових вітчизняних підприємств показує, що лише ті із них досягають вагомих результатів у використанні наявних у них виробничих потужностей, котрі постійно розробляють і застосовують у своїй практичній діяльності комплекс заходів організаційно-економічного спрямування для управління цим важливим процесом господарювання. Узагальнення передової практики господарювання вітчизняних підприємств дає підстави зробити висновок про те, що ефективне використання їх виробничих потужностей може бути досягнуто шляхом формування і застосування відповідного механізму. Основними ланками такого механізму можуть бути такі складові: нормування, планування організації і стимулювання. В узагальненому вигляді механізм управління використанням виробничої потужності виробничого підприємства може бути зображений у вигляді схеми на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Механізм управління використанням виробничої потужності підприємства

Джерело: складено автором на основі [40]

Слід зупинитись дещо ґрунтовніше на змістовному наповненні кожної із його складових.

Однією із них є нормування, яке покликане відігравати роль критерію наявності й оцінки величини резервів підвищення рівня використання виробничої потужності виробничого підприємства в цілому й потужностей його внутрішніх підрозділів основного виробництва, а також роль організаційної основи проведення всієї роботи на підприємстві, яка безпосередньо стосується використання цих резервів.

Під нормуванням слід розуміти обсяг заходів, які охоплюють визначення нормативних значень найважливіших показників ефективності використання виробничих потужностей підприємств [43].

Порівняння фактично досягнутого рівня цих показників із нормативними значеннями лежить в основі визначення і оцінки величини наявних резервів

подальшого ефективного використання виробничої потужності підприємства, потужностей внутрішніх підрозділів основного виробництва, які можуть бути використані в найближчій перспективі для збільшення обсягів виробництва продукції, якщо на неї зростає попит на ринку.

Найважливішим етапом роботи, яка повинна проводитись на підприємстві, його менеджментом з поліпшення використання виробничої потужності є планування, в процесі якого повинні здійснюватися такі заходи [35; 40]:

1) початкові розрахунки виробничих потужностей цехів і підприємства в цілому, виходячи із проекту плану виробництва на майбутній період (поточний плановий рік);

2) виявлення на основі початкових розрахунків потужностей виробничих підрозділів комплектних і некомплектних резервів виробничих потужностей підприємства, розробки та ухвалення рішення про їх використання в наступному плановому періоді;

3) корекція початкового розрахунку виробничої потужності підприємства з метою одержання кінцевого варіанту цього розрахунку, яким повинно передбачатися на майбутній плановий період формування комплектних резервів виробничої потужності підприємства з некомплектних резервів потужностей його виробничих підрозділів та мобілізацію сформованих резервів;

4) розрахунок планового рівня найважливіших показників оцінки ефективності використання виробничої потужності підприємства на майбутній період.

Першим етапом планових робіт є початкові розрахунки своїх потужностей основними цехами, оскільки ці розрахунки служать основою для визначення виробничої потужності підприємства.

На другому етапі планових робіт в ході аналізу початкових розрахунків потужностей цехів виявляються їх резерви і, в першу чергу, – комплектні, які реалізуються без проведення будь-якої підготовчої роботи шляхом збільшення виробничої програми в межах величини цих резервів. Реалізація виявлення некомплектних резервів базується на проведенні робіт зі зниження рівня наявних

диспропорцій у потужностях виробничих підрозділів і формування на цій основі комплектних резервів виробничої потужності підприємства, які можуть бути безпосередньо використані [41; 43].

На завершальному етапі планових робіт повинні здійснюватися такі заходи [44]:

а) ухвалення рішення про використання виявлених комплектних і некомплектних резервів у наступному році;

б) складання, виходячи з цього рішення, кінцевого варіанту розрахунку виробничої потужності підприємства на майбутній рік шляхом корегування початкового варіанта;

в) визначення на плановий рік найважливіших показників рівня використання виробничих потужностей і основних виробничих фондів в ході складання кінцевого варіанту розрахунку виробничої потужності підприємства на цей рік.

Після проведення планових робіт на підприємстві повинен бути введений в дію організаційний резервомобілізуєчий важіль, спрямований, в першу чергу, на здійснення заходів по формуванню на майбутній рік максимальної за величиною виробничої потужності з мінімальним рівнем її фондомісткості.

Безпосередня суть заходів, про які йде мова, полягає в нарощуванні пропускну здатності вузьких і лімітуючих ланок виробничої системи машин та в регулюванні внутрішньо системних пропорцій в ній, як основи формування створених комплектних резервів виробничої потужності із наявних у неї некомплектних резервів.

Формування комплектних резервів виробничої потужності означає нарощування її на величину цих резервів, кількісно виражену у відсотках від планової виробничої програми підприємства. Якщо, наприклад, сформовані комплектні резерви виробничої потужності підприємства кількісно рівні 15% від його планової виробничої програми, то це означає, що досягнутий такий же приріст виробничої потужності [6].

Виходячи із викладеного вище, можна зробити висновок, що некомплектні резерви виробничої потужності визначають реальні недовикористані можливості

підприємства з її нарощування. Ці можливості тим значніші, чим більші резерви, про які йде мова.

Нарощування виробничої потужності діючого виробничого підприємства шляхом мобілізації наявних некомплектних резервів забезпечує зниження її фондомісткості. По-перше, досягається зниження вартості пасивних елементів основних виробничих фондів, яка припадає на одиницю виробничої потужності за рахунок мінімального приросту пасивної частини основних виробничих фондів у порівнянні з приростом величини виробничої потужності. По-друге, знижується на одиницю виробничої потужності також вартість активних елементів основних виробничих фондів, які функціонують у допоміжному виробництві підприємства з тієї ж причини. І, нарешті, забезпечується зниження (в розрахунку на одиницю виробничої потужності) вартості технологічного обладнання, яке утворює виробничу систему машин за рахунок підвищення рівня пропорційності в пропускних здатностях, ланок цієї системи, що призводить в кінцевому підсумку до зменшення кількості зайвого на прийняту виробничу потужність обладнання.

Важливо відмітити, що максимальне нарощування виробничої потужності підприємства з одночасною мінімізацією її фондомісткості забезпечує часткове виконання наявних некомплектних резервів виробничої потужності. Коли ж проводяться заходи зі зниження фондомісткості виробничої потужності без її нарощування, то наявні некомплектні резерви виробничої потужності не використовуються, а повністю втрачаються.

Важливим організаційним резервомобілізуючим важелем управління виробничою потужністю є також забезпечення найбільш повної віддачі сформованої максимальної за величиною виробничої потужності підприємства з мінімальною її фондомісткістю [33].

Найважливіші заходи, які забезпечують досягнення цієї мети можна об'єднати в такі групи [40; 41]:

- 1) забезпечення повного використання ефективного фонду часу роботи обладнання;

2) забезпечення повного використання виробничих можливостей обладнання (його техніко-експлуатаційних параметрів);

3) максимально можливе зменшення (аж до повної ліквідації) втрат продукції від браку;

4) максимальне зменшення (ліквідація) втрат заготовок, деталей і вузлів у виробництві і зберіганні.

Надзвичайно важливу роль в механізмі управління використанням виробничої потужності виробничого підприємства покликаний відігравати такий його важіль, як стимулювання. Насамперед, повинні стимулюватися [43; 56]:

1) працівники, які забезпечують розробку і впровадження заходів, спрямованих на раціональне формування виробничої потужності (нарощування величини виробничої потужності з мінімізацією її фондомісткості);

2) працівники, зусиллями яких забезпечується досягнення (перевищення) запланованого рівня використання потужностей (підрозділів основного виробництва), а також запланованого рівня фондівіддачі та інших показників використання основних виробничих фондів підприємства (цехів, інших підрозділів основного виробництва).

Роблячи акцент лише на основних методологічних засадах формування механізму управління використанням виробничих потужностей виробничих підприємств, слід зазначити, що його формування необхідно розглядати в контексті динаміки трансформаційних процесів, які відбуваються в економіці України. У зв'язку з тим його складові можуть змінюватись, доповнюватись кількісно з урахуванням викликів зовнішнього середовища, в якому функціонують виробничі підприємства на сучасному етапі господарювання.

Використання наявних резервів виробничих потужностей виробничих підприємств слід розглядати як один із найважливіших напрямків ефективного господарювання в умовах ринкових трансформацій. В результаті підприємствами досягаються можливості зростання обсягів виробництва продукції, економія інвестиційних коштів, підвищується ефективність господарювання.

Вирішення цього важливого завдання залежить від формування досконалих механізмів управління використанням виробничих потужностей підприємств, їх вмілого застосування менеджментом у практиці управління процесом використання виробничих потужностей підприємств [44].

Таким чином, управління формуванням та використанням виробничих потужностей це особлива область менеджменту підприємства. Вона охоплює сукупність організаційно-економічних рішень щодо забезпечення рівня виробничої потужності та її ефективного використання. В ринкових умовах виробнича потужність по своїй суті визначає річний обсяг пропозиції підприємства, що враховує вплив різних чинників.

1.3. Методичні засади оцінки ефективності формування та використання виробничих потужностей підприємства

В умовах концентрації, спеціалізації та кооперування виробництва широко запроваджуються найсучасніші потокові лінії й цілі виробничі системи. У підприємств із диверсифікованим виробництвом часто змінюються продукція, технології, організація виробництва. Це відображається в посиленні значимості показника виробничої потужності та його участі у формуванні виробничої програми. Попри значні зміни у технічній політиці та організації виробництва методика та принципи розрахунку потужностей підприємств не змінювалися протягом багатьох років. Для їх розрахунку використовують дані про основні засоби, режим роботи підприємства, використання виробничих площ, прогресивні норми продуктивності обладнання, трудомісткість продукції, кваліфікацію працівників.

Проблема визначення виробничої потужності підприємства має важливе практичне значення у плануванні виробництва. Практика показує неповне використання виробничих потужностей підприємств, оскільки вони не стали розрахунковим обґрунтуванням виробничих програм випуску продукції. Тому

удосконалення розрахункового апарату і планування розвитку потужностей актуально на всіх рівнях.

Важливе місце займають питання методичної єдності розрахунку техніко-економічних показників, які відображають можливості та фактичну віддачу виробничого апарату. Недопустимо, коли в оцінці одного і того ж об'єкта групою показників допускаються значні розбіжності. Проте це має місце, коли порівнюються показники використання виробничої потужності та змінності роботи обладнання, фондів віддачі й окупності капітальних вкладень у нову техніку.

В умовах диверсифікованого виробництва, великої кількості технологічних операцій і видів застосовуваної техніки рівномірно завантажити весь парк обладнання пропорційно часу роботи відповідно до одиничної потужності та інших технічних параметрів неможливо. Це пов'язано з різноманіттям трудомісткості продукції й різною питомою вагою готової продукції в структурі виробничої програми.

У таких ситуаціях розрахунок виробничої потужності потрібен для техніко-економічного обґрунтування плану виробництва продукції та оцінки його напруженості, виявлення вузьких місць і потреби в додатковому обладнанні, вирішення питання спеціалізації виробництва для підприємства, обґрунтування необхідності розвитку галузевої й міжгалузевої кооперації, розробки заходів щодо усунення внутрішньовиробничих і міжгалузових диспропорцій.

У світовому економічному аналізі найбільшу увагу методиці розрахунку й оцінці виробничих потужностей приділяють Євростат і Статистична комісія ООН. Статистична комісія ООН, розглянувши методи оцінки виробничих потужностей різних країн, виділила чотири [13]:

- за типом і видом використовуваного устаткування – метод не набув поширення у зв'язку із незіставністю технічних параметрів обладнання в різних галузях та неможливістю ґрунтовного його вивчення у кожній окремій країні. Такий метод оцінки прийнятний лише в окремих галузях, де застосовується однотипне обладнання;

- оцінка виробничих потужностей за величиною виробничих площ – метод не застосовують через відсутність однакових організаційно-технічних умов у різних підприємствах. Оскільки навіть теоретично на одних і тих самих виробничих площах можуть бути впроваджені технології з різними рівнями інтенсивності, механізації й автоматизації;

- метод оцінки виробничої потужності за повною вартістю основних виробничих засобів має недоліки через неможливість одержати пряму оцінку вартості цих засобів, які належать до різних продуктів. Однакові основні засоби можуть мати різну первісну вартість при різному формуванні цін на них. Дослідники Статистичної комісії ООН стверджують, що встановити залежність між виробничою потужністю і вартістю основних виробничих засобів ні теоретично ні практично неможливо. Можна тільки передбачити, що при підвищенні вартості основних виробничих засобів зростає виробнича потужність підприємства. Розрахунок її в цілому для промисловості не матиме практичного значення. Сенс є лише в побудові залежностей у межах окремих галузей;

- визначення виробничої потужності як максимального обсягу продукції, яку підприємство може виготовити без зміни величини основних виробничих засобів. Однак та ж таки Статистична комісія ООН наголошує на необ'єктивності даного методу через вплив людського фактора.

Розглянемо як визначається величина виробничих потужностей, що покладено в основу розрахунку, та які фактори впливають на її величину.

Згідно з методичними рекомендаціями Н.П. Коленди [21], для розрахунку виробничої потужності використовують усе обладнання підприємства, закріплене за виробничими цехами, включаючи те, яке не експлуатується через несправність, знаходиться в ремонті чи модернізується. Не береться в розрахунок резервне обладнання, обладнання допоміжних і експериментальних цехів.

Усе обладнання, крім резервного й експериментального, у розрахунок виробничої потужності включає також і І.М. Мазур [27].

Й. М. Петрович у розрахунки виробничої потужності включає діюче обладнання основних виробничих цехів, обладнання на складі, яке може бути

введене в експлуатацію за необхідності (резервне обладнання), наявне обладнання, яке повинно бути введене в плановому періоді, устаткування допоміжних цехів аналогічне удосконаленню основних [39]. Тобто, активну частину основних засобів. Пасивна ж їхня частина, на думку Д. А. Штефанича, оскільки вони безпосередньо не впливають на предмет праці, не позначається на величині виробничої потужності, а лише обмежує масштаб виробництва у просторі [70].

Подібно попереднім дослідникам Д. А. Штефанич також робить акцент на машинах і обладнанні, а саме на його кількості та якості. При цьому не враховує умови виробництва і, як попередні дослідники, резервного, законсервованого, допоміжного й експериментального обладнання [70].

Крім обладнання, у розрахунки виробничої потужності включають трудомісткість продукції, ефективний фонд часу роботи обладнання, виробничі площі, режим роботи підприємства.

Виробничу потужність розраховують у натуральних одиницях у номенклатурі продукції заводу по всіх виробничих підрозділах підприємства від нижчих виробничих ланок до вищих. Для її розрахунку використовують основні виробничі засоби, режим роботи обладнання і виробничих площ, норми трудомісткості та продуктивність обладнання. Інтенсивність використання виробничих потужностей залежить від ряду факторів. Одні дослідники поділяють фактори, які впливають на рівень використання виробничих потужностей, на зовнішні й внутрішні (рис. 1.3.), інші – не розмежовують їх.

О.Г. Агрес пропонує визначати виробничу потужність діленням ефективного фонду часу роботи підприємства на трудомісткість виготовлення одиниці продукції, А. С. Федонін – як різницю між числом календарних днів на рік і часом на ремонт та технологічні зупинки виробничого обладнання. Це найпростіший метод розрахунку, за яким можна визначити величину виробничої потужності, яка виражає максимальну можливість підприємства з випуску продукції протягом року. Ці ж автори вважають, що використання результативного фонду часу не відображає максимальну виробничу потужність, а лише фактичну її величину [1; 64].

Рис. 1.3. Внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на економічну ефективність використання виробничих потужностей

Джерело: складено автором на основі [42]

За методикою розрахунку, наведеною в Економічній енциклопедії за редакцією С.В. Мочерного, виробничу потужність визначають як, [19]:

$$N = Y \times T \times W_n \quad (1.1)$$

де N – виробнича потужність; Y – середньорічна кількість фактичного устаткування; T – річний фонд часу роботи одиниці устаткування; W_n – прогресивна норма продуктивності устаткування за час роботи.

Слід врахувати, що при розрахунку величини потужності не беруться до уваги простой обладнання, викликані недостатністю робочої сили, сировини, палива, електроенергії чи організаційними неполадками, а також втрати часу, пов'язані з усуненням браку продукції. Виробнича потужність підприємства не може бути постійною величиною. У процесі використання нової техніки, впровадження

прогресивних технологій, матеріалів, розвитку спеціалізації й кооперування, удосконалення структури виробництва, підвищення кваліфікації працівників, поліпшення організації виробництва і праці виробничі потужності змінюються. Тому їх періодично переглядають [7].

За виробничими площами величину виробничої потужності визначають за формулою:

$$\text{ПМ} = \frac{S}{S_n - P} \times \frac{T}{t} \quad (1.2)$$

де S – виробнича площа цеху, кв. м; S_n – виробнича площа всього (з урахуванням проходів) на одне робоче місце, кв.м; T – режим роботи, год.; t – трудомісткість одиниці виробу, год.

Євростат відзначає, що виробнича потужність є тимчасовим поняттям, побудованим на поточній незмінності факторних витрат, тому для її обчислення необхідна методика, яка б включала всі факторні витрати [58]:

$$\text{Пк} = \text{Пп} + \text{Пб} + \text{Пр} + \text{Пін} + \text{Пас} - \text{Пв} \quad (1.3)$$

де Пп , Пк – виробнича потужність на кінець і початок року; Пб – збільшення виробничої потужності за рахунок будівництва та розширення діючих підприємств; Пр – збільшення виробничої потужності за рахунок реконструкції; Пін – збільшення виробничої потужності за рахунок запровадження інноваційних заходів; $\Delta\text{Пас}$ – зміна потужності у зв'язку зі зміною асортименту продукції з різним рівнем трудомісткості; Пв – зменшення потужності у зв'язку з вибуттям обладнання й інших ресурсів.

У короткостроковому періоді виробнича потужність є величиною постійною, в довгостроковому – може бути зменшена за рахунок виведення з експлуатації фізично і морально застарілого обладнання, виробничих площ або збільшена шляхом технічного переозброєння, розширення чи реконструкції підприємства. Її розрахунок залежить від галузевої приналежності підприємства й особливості кожної галузі мають враховуватися в кожному конкретному випадку.

Для комплексного дослідження розвитку та ефективності використання виробничих потужностей підприємств застосовують систему показників, які

найповніше характеризують виробничі можливості підприємств. Одні вчені пропонують просто певний перелік показників, інші – об'єднують їх у групи.

Г.С. Гордієнко й Ю.В. Шпак розглядають систему показників як їхню взаємозв'язану сукупність, яка уможливорює комплексно кількісно оцінити фактичний стан і виявити резерви використання виробничих потужностей підприємств [13]. Таких самих поглядів на питання системи показників дотримує також Й.М. Петрович. Ці ж дослідники висувають ряд вимог до системи показників, які повинні: формуватися на єдиній методологічній основі; бути простими й доступними для всіх споживачів такої інформації; бути об'єктивними, зіставними як на рівні підприємства, так і галузі; відображати вплив інтенсивності використання виробничих потужностей на результативність виробництва [39].

Відповідно до зазначених вимог систему показників Г.С. Гордієнко та Ю.В. Шпак поділяють на три групи [13]:

- 1) коефіцієнти рівня освоєння проектної виробничої потужності;
- 2) коефіцієнти використання устаткування;
- 3) вартісні показники віддачі виробничого апарату.

Й.М. Петрович, а з ним автори групування до першої групи відносять коефіцієнт нормативної величини потужності, коефіцієнт використання проектної потужності, який показує рівень освоєння проектних потужностей і досягнення запланованих показників за нормативний період та враховує фактор часу в оцінці використання нових виробничих потужностей [13; 39].

Показники першої групи дають змогу оцінити використання виробничих потужностей і визначити резерви поліпшення їх використання. Проте такі показники досить умовні, оскільки для обчислення виробничої потужності враховують потужність не провідних ланок, а «вузьких місць». Тому при такому обчисленні виробничі потужності занижуються й не відображають реальних виробничих потужностей підприємств.

Принципу побудови показників на загальній основі відповідає друга їхня група, серед яких коефіцієнти: змінності роботи обладнання; завантаженості обладнання; пропорційності обладнання, а також середній час роботи обладнання.

В цих показниках відображаються кількісні (кількість виробничого обладнання і тривалість його функціонування) та якісні (конструктивнотехнологічні особливості виготовлюваної продукції й організаційно-технічний рівень виробництва) фактори процесу виробництва продукції.

Показник змінності роботи обладнання (Кзм) дає уявлення про наявність у підприємства резервів виробничої потужності. На думку Й.М. Петровича, достовірнішим методом визначення коефіцієнта змінності роботи обладнання є ділення сумарної планової, розрахункової або фактичної машиномісткості продукції на дійсний річний фонд часу роботи обладнання в одну зміну [40]:

$$K_{зм} = \frac{\sum_{t=1}^t T}{C_{уст} \times \Phi_d} \quad (1.4)$$

$\sum_{t=1}^t T$ – машиномісткість продукції, машино-годин; $C_{уст}$ – кількість одиниць установленого обладнання; Φ_d – реальний (розрахунковий) однозмінний фонд часу роботи обладнання, год.

Для визначення реального фонду часу роботи виробничого обладнання важливо визначати коефіцієнт завантаження (K_3). В економічному аналізі трапляється багато способів його розрахунку. Його визначають відношенням загальної машиномісткості продукції до реального фонду часу роботи обладнання при даному режимі роботи підприємства за формулою [1]:

$$K_3 = \frac{\sum_{t=1}^t T}{C_{уст} \times \Phi_d \times P} \quad (1.5)$$

де P – режим роботи підприємства (цеху), кількість змін; $C_{уст}$ – кількість одиниць установленого обладнання; Φ_d – реальний (розрахунковий) однозмінний фонд часу роботи обладнання, год; $\sum_{t=1}^t T$ – машиномісткість продукції, машино-годин.

Цей же показник визначають за формулою [39]:

$$K_3 = \frac{T_n \times M}{\Phi_1 \times 100} \quad (1.6)$$

де T_n – трудомісткість на програму за видами обробки, верстато-год; M – величина прийнятої потужності, %; Φ_1 – реальний річний фонд часу роботи обладнання, год.

Із формули видно пряму залежність коефіцієнта завантаження від величини прийнятої потужності. Тобто підвищення коефіцієнта виробничої потужності зумовлює зростання завантаження обладнання.

Важливо також оцінювати ступінь рівномірності завантаження обладнання при заданому обсязі виробництва чи прийнятій потужності. Це уможливорює оцінити рівень пропорційності у виробничих потужностях виробничих підрозділів і груп взаємозамінного обладнання. Знову ж таки, існують різні методи визначення коефіцієнта пропорційності [44]:

1) відношення кількості устаткування, кратної відношенню різних видів робіт у структурі машиномісткості до загальної кількості встановленого устаткування:

$$K_{\text{ПР}} = \frac{C_{\text{кр}}}{C_{\text{уст}}} \quad (1.7)$$

2) відношення середнього коефіцієнта завантаження встановленого устаткування в підрозділі до нормативного коефіцієнта завантаження обладнання:

$$K_{\text{ПР}} = \frac{K_{\text{зм.уст}}}{K_{\text{норм}}} \quad (1.8)$$

До другої групи показників можна також віднести коефіцієнт використання виробничих потужностей [58]:

$$K_{\text{вик.пот}} = \frac{T_{\text{факт}}}{\text{ВП}_{\text{сер}}} \quad (1.9)$$

де $T_{\text{факт}}$ – фактичний (плановий) річний обсяг виробництва продукції; Всер – середньорічна виробнича потужність підприємства.

До показників ефективності використання виробничих потужностей, крім перерахованих, належать коефіцієнти: інтенсивного й екстенсивного використання виробничих потужностей та інтегральний.

Перший визначають відношенням фактичної виробничої потужності до планової за формулою [17]:

$$K_{\text{інт}} = \frac{M_{\text{ф}}}{M_{\text{пл}}} \quad (1.10)$$

другий – обчислюють відношенням фактичного часу роботи виробничого обладнання до часу планової роботи за формулою [6]:

$$K_{\text{екст}} = \frac{t_{\text{ф}}}{t_{\text{пл}}} \quad (1.11)$$

третій – інтегрального використання обладнання – визначають множенням коефіцієнтів інтенсивного й екстенсивного використання за формулою [21]:

$$\text{Кінтегр} = \text{Кекс} \times \text{Кінт} \quad (1.12)$$

Перераховані показники найповніше відображають принцип системного підходу та характеризують конструктивно-технологічні особливості продукції, досягнутий організаційно-технічний рівень виробництва (машиномісткість, трудомісткість) і показують наявну кількість та функціонування виробничих ресурсів у часі. Їх обчислюють у динаміці й визначають їхню відповідність плану та причини зміни. Можливими причинами відхилень можуть бути введення в дію нових і реконструйованих підприємств, технічне переоснащення виробництва, скорочення виробничих потужностей. Наведені коефіцієнти визначають рівень використання виробничої потужності, а також резерви виробництва. Останні проявляються при зіставленні значення коефіцієнта використання виробничих потужностей та завантаження обладнання. Особливе місце в аналізі ефективності використання виробничих потужностей належить вартісним показникам, як дають змогу оцінити вплив використання виробничих потужностей на ефективність виробництва. Основним таким показником є фондівіддача (Фв), що показує ефективність використання активної частини основних засобів. Її розраховують відношенням вартості валової продукції (ВП) до вартості основних виробничих засобів (ВартОВЗ) за формулою [58]:

$$\Phi_v = \frac{\text{ВП}}{\text{ВартОВЗ}} \quad (1.13)$$

Такий показник можна використовувати разом із показником випуску продукції на одиницю устаткування для порівняльного аналізу між однорідними підприємствами та виявлення резервів щодо поліпшення використання виробничих потужностей підприємств.

Показники використання активної частини основних засобів доповнюють показником виходу продукції на 1м² площі. Він не дає загального уявлення про ступінь виробничої потужності підприємства, проте доповнює її характеристику.

В оцінках відбиваються якісні й кількісні характеристики виробничої потужності, тому її дослідження та оцінка передбачають проведення системного

аналізу. Виробничу потужність використовують для визначення виробничих можливостей основних засобів, або ототожнюють із ними. Тому аналіз виробничих потужностей певною мірою пов'язаний з оцінкою ефективності використання основних виробничих засобів, а планування розвитку – із капітальними вкладеннями в інвестиційні проекти щодо нарощування виробничих потужностей.

Узагальнення методичних підходів до оцінки виробничих потужностей дає змогу встановити наявність серед науковців значного різноманіття поглядів на сутність виробничих потужностей і методику їх аналізу. Такі методики уможливають комплексно оцінити виробничі потужності, ефективність їх використання й оновлення. Вони, як правило, універсальні та можуть бути застосовані при аналізі підприємств будь-якої галузі.

1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері використання виробничих потужностей підприємства

Необхідність нормативно-правового та інформаційного забезпечення відносин у сфері використання виробничих потужностей підприємства зумовлена ключовою роллю виробничих потужностей у забезпеченні ефективності роботи підприємств. В умовах економічної нестабільності та зростання конкуренції підприємства стикаються з необхідністю раціонального використання своїх ресурсів, що потребує відповідного нормативно-правового регулювання та якісного інформаційного забезпечення.

Актуальність питання впливає з динамічних змін у законодавчій базі, яка регулює діяльність підприємств, а також впровадження сучасних інформаційних технологій, що дозволяє автоматизувати управлінські процеси, підвищити точність обліку виробничих потужностей і приймати ефективні управлінські рішення. Практичне значення теми пов'язане з розробкою механізмів оптимізації використання виробничих потужностей. Це сприятиме підвищенню продуктивності, зниженню витрат і забезпеченню конкурентоспроможності підприємств на ринку.

З урахуванням того, що саме виробнича потужність підприємства в якості елементу управління не представлена у законодавчій базі, а здебільшого розглядається в якості основних засобів підприємства, тому наше дослідження буде лежати саме у цій площині. Тому, для детальнішого дослідження сутності основних засобів необхідно розглянути їх розкриття в нормативно-правових актах України та Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку, табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Трактування сутності поняття «основні засоби» в нормативно-правових актах

Джерело	Визначення
1	2
Податковий кодекс України [47]	Основні засоби – це матеріальні активи, які використовуються платником податку в його господарській діяльності та мають вартість понад 6 000 грн. До них належать, зокрема, запаси корисних копалин і надані у користування ділянки надр (за винятком землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотек, архівів, невиробничих основних засобів, матеріальних активів вартістю до 6 000 грн. та нематеріальних активів). Ці засоби з часом втрачають свою вартість через фізичний або моральний знос, а строк їх використання перевищує один рік або триває довше операційного циклу, якщо він більший за рік.
Господарський кодекс України [14]	Основні фонди виробничого та невиробничого призначення включають будівлі, споруди, машини, устаткування, обладнання, інструменти, виробничий і господарський інвентар, а також інше майно, яке використовується тривалий час і визнане основними фондами відповідно до законодавства.
П(С)БО 7 «Основні засоби» [38]	Основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство використовує для виробництва, надання послуг, оренди або виконання адміністративних і соціально-культурних функцій, зі строком використання понад один рік (або довше операційного циклу). Об'єкт основних засобів – це закінчений пристрій, конструктивно відокремлений предмет чи комплекс предметів, що працюють разом, або інший актив, який відповідає критеріям основних засобів і контролюється підприємством.
Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16) «Основні засоби» [37]	Основні засоби – це матеріальні об'єкти, які використовуються у виробництві, постачанні товарів, наданні послуг, здаванні в оренду чи для адміністративних цілей, зі строком використання понад один звітний період.
Постанова Національного банку України «Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і	Основні засоби – це матеріальні активи, які банк використовує для здійснення своєї діяльності, надання послуг, передачі в оренду (лізинг) або виконання адміністративних і соціально-культурних функцій. Їхній очікуваний строк корисного використання становить понад

1	2
нематеріальних активів банку України» від 20 грудня 2005 р. № 480 [51]	один рік або перевищує тривалість операційного циклу, якщо він довший за рік.

Джерело: складено автором на основі [14; 37; 38; 47; 51]

В українському законодавстві в сфері управління основними засобами існує велика множина нормативних актів, серед яких можна виділити кілька характерних рис, що обумовлена:

- регулюванням різних сфер підприємницької діяльності, кожна з яких має свої специфічні особливості, враховані в окремих нормативних документах;
- наявністю суперечностей між чинними нормативно-правовими актами.

Основними документами, що регулюють відносини в сфері основних засобів в Україні, є Податковий кодекс України та Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби». Між цими актами існують певні відмінності, зокрема: вартісний критерій у визначенні основних засобів:

- у бухгалтерському обліку його використання є добровільним;
- у податковому обліку – обов'язковим.

Цей критерій слугує для розмежування основних засобів і малоцінних необоротних матеріальних активів.

Однією з основних проблем в сфері управління основними засобами є складність їх оцінки, яка полягає у виборі відповідної вартості для їх відображення. У національній господарській практиці традиційно використовується оцінка за первісною вартістю, яка включає фактичні витрати на їх виробництво або придбання. Проте в умовах інфляції використання первісної вартості може мати негативні наслідки. Навіть за стабільних цін цінність основних засобів змінюється через скорочення терміну їх служби та моральне старіння.

1 вересня 2015 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо зменшення податкового тиску на платників податку» від 17 липня 2015 року № 655-VIII [47].

Згідно з цим законом, вартісний критерій для віднесення матеріальних активів до основних засобів було підвищено до 6 000 грн. Однак, у процесі оцінки основних

засобів, особливо в умовах інфляції, застосування первісної вартості може мати негативні наслідки. Навіть при стабільних цінах вартість основних засобів зменшується через скорочення терміну служби та моральне старіння.

Крім того, основні засоби, придбані в різний час, навіть із однаковими характеристиками, можуть мати різну вартість. Проведення регулярних переоцінок збільшує витрати підприємства, що впливає на його фінансовий результат.

Основними проблемами, які виникають при оцінці основних засобів за справедливою вартістю, є такі:

- сьогодні відсутні чіткі методичні підходи для обґрунтованого визначення початкової оцінки основних засобів, що є надзвичайно важливим.

- у П(С)БО некоректно використовується термін «справедлива вартість», оскільки ринкові ціни не можуть вважатися справедливими для обох сторін – продавця та покупця одночасно.

- під час вибору об'єктивного методу оцінки основних засобів слід враховувати, що жодна оцінка не може повністю задовольнити потреби всіх користувачів фінансової звітності.

Систематичне використання основних засобів потребує понесення витрат на їх відновлення, яке в свою чергу може здійснюватися за рахунок прибутку, інвестицій або амортизаційних відрахувань.

Відповідно до Розділу I ст. 14 п. 14.1 п.п. 14.1.3 Податкового Кодексу України під амортизацією розуміють систематичний розподіл вартості основних засобів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації). Процес нарахування амортизації здійснюється відповідно до основних положень амортизаційної політики підприємства [47].

Вся сукупність основних засобів та інших необоротних активів для цілей оподаткування згідно ГПУ поділяється на 16 груп, строк корисного використання основних засобів становить від 2 до 20 років в залежності від групи, до яких відноситься [14].

Варто відмітити, що при введенні об'єкта основного засобу в експлуатацію дуже важливим є не лише визначення приналежності об'єкта ОЗ до відповідної

податкової групи, не менш значущим є вибір методу амортизації, та обов'язкове його визначення в Наказі про облікову політику підприємства (ст. 145.1.9). Пунктом 6 підрозділу 4 розділу XX ПКУ визначено, що з дати набрання чинності розділом III ПКУ «Податок на прибуток підприємств» для визначення переліку об'єктів основних засобів за групами відповідно з метою нарахування амортизації застосовуються дані інвентаризації.

Також варто зазначити, що в літературі немає єдиної думки щодо найбільш ефективного або доцільного методу амортизації основних засобів, табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Проблемні аспекти порядку нарахування амортизації та шляхи їх вирішення

Джерело	Проблемне питання	Причини	Шляхи вирішення
П(С)БО 7, п. 29	Нарахування амортизації розпочинається з місяця, наступного за місяцем, у якому об'єкт основних засобів став придатним для використання.	Виникає неоднозначність трактування початку нарахування амортизації, якщо об'єкт не потребує монтажу.	Встановити необхідність нарахування після місяця, в якому об'єкт основних засобів було введено в експлуатацію, що документально підтверджено.
П(С)БО 7, п. 24	Термін корисного використання об'єктів основних засобів.	Заниження терміну корисного використання підприємствами.	Встановити мінімальний термін корисного використання різних видів основних засобів.
П(С)БО 7, п. 22	Відсутність можливості нарахування амортизації окремих частин об'єктів основних засобів, якщо вони мають різний термін використання.		Відображення дооцінки та уцінки основних засобів на рахунках додаткового капіталу

Джерело: складено автором на основі [38]

Отже, при виборі методу нарахування амортизації пропонується враховувати два ключові аспекти:

принцип обачності – найбільш відповідає цьому принципу метод зменшення залишкової вартості, за якого основна частина амортизації нараховується в перші роки експлуатації об'єкта;

очікуваний спосіб отримання економічних вигід від використання основного засобу.

Крім того, важливим є правильне визначення терміну корисного використання об'єкта, щоб уникнути спотворення інформації про основні засоби у фінансовій звітності.

Проблема різного терміну корисного використання може виникати, якщо однакові об'єкти експлуатуються на різних підприємствах. У зв'язку з цим доцільно законодавчо встановити мінімальні строки корисного використання для різних видів основних засобів і відмовитися від регулювання цього питання в податковому обліку. Це унеможливить заниження терміну використання основних засобів підприємствами.

У законодавчому полі окремо розглянуто термін «поліпшення основних засобів», яке з'явився в Податковому кодексі України [47].

За міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) порядок відображення витрат на поліпшення основних засобів та розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначається МСФЗ 16 «Основні засоби» [5]. Відповідно до п. 24 МСФЗ 16 «Основні засоби», наступні видатки, що пов'язані з об'єктом основних засобів і вже були визнані, повинні додаватися до балансової вартості цього активу, коли є ймовірність, що майбутні економічні вигоди, які перевищують первісно оцінений рівень продуктивності існуючого активу, будуть надходити до підприємства [31].

Наступні витрати на основні засоби визнаються витратами періоду, коли вони були понесені, за винятком випадків, коли вони поліпшують стан активу та підвищують його продуктивність. Відповідно до п. 25 МСФЗ 16 «Основні засоби», такі витрати визнаються активом, якщо вони, наприклад, подовжують термін корисного використання, підвищують виробничу потужність, покращують якість продукції або зменшують операційні витрати [31].

Витрати на ремонт і обслуговування, що лише підтримують об'єкт у робочому стані без збільшення економічних вигід, визнаються витратами періоду.

Порівняльний аналіз міжнародних, національних стандартів бухгалтерського обліку та податкового законодавства України виявив відсутність чіткого визначення поняття «поліпшення основних засобів», що ускладнює обліковий процес.

Методологічні засади обліку витрат на поліпшення та ремонт основних засобів регламентуються П(С)БО 7, Інструкцією № 291 «Про застосування Плану рахунків

бухгалтерського обліку» та Податковим кодексом України (ст. 146 п. 11, 12). Згідно з п. 14 П(С)БО 7, первісна вартість основних засобів збільшується на витрати, пов'язані з модернізацією, модифікацією чи реконструкцією, які сприяють підвищенню майбутніх економічних вигід від активу, рис. 1.4. [33; 47; 51]

Рис. 1.4. Види поліпшення основних засобів відповідно до норм чинного законодавства в Україні

Джерело: складено автором на основі [37; 38; 47; 52]

На сьогоднішній день Інструкція № 291 «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку» [51] не регламентує порядок обліку витрат на поліпшення об'єктів основних засобів. З огляду на економічну літературу та практичний досвід, для ефективної організації обліку таких витрат рекомендується використовувати

рахунок 15 «Капітальні інвестиції», доповнивши його субрахунком 156 «Витрати на поліпшення об'єктів основних засобів».

Витрати на ремонт основних засобів (капітальний чи поточний), відповідно до п. 15 П(С)БО 7 [38], спрямовані на підтримання об'єкта в робочому стані, але не збільшують його первісну вартість. Такі витрати списуються на витрати звітного періоду.

Згідно з п. 12 ст. 146 Податкового кодексу України [47], платник податку може віднести на витрати, пов'язані з ремонтом або поліпшенням основних засобів (зокрема орендованих чи отриманих у концесію), суму, що не перевищує 10% сукупної балансової вартості основних засобів на початок звітного року. Ці витрати враховуються в оподатковуваному періоді, коли ремонт чи поліпшення було здійснено.

Підсумовуючи проведене дослідження, слід зазначити, що сьогодні не існує у законодавчому полі окремого поняття «виробничих потужностей підприємства». В той же час існує велике нормативно-правове поле щодо основних засобів підприємства, головних аспектів формування господарських операцій з їх придбання та використання, створюючи основу для обліку основних витрат на їх поліпшення. Вони забезпечують необхідність організації такого процесу на підприємстві.

Таким чином, чинна нормативна база формує систему правил і засад для обліку витрат на формування, використання, амортизацію та поліпшення основних засобів. Загальна структура законодавчої бази України охоплює всі сфери господарської діяльності, встановлюючи основні принципи підприємництва. Це дозволяє підприємствам і приватним особам отримувати прибуток на основі законності, раціонального використання основних засобів і виконання зобов'язань перед державою та суспільством. У разі порушення законів передбачено відповідні санкції.

Висновки до розділу I

Виробнича потужність промислових підприємств є багатограним поняттям, що охоплює фізичні, організаційні, управлінські та інноваційні компоненти. Вона виступає не лише показником максимально можливого обсягу продукції, а й відображенням здатності підприємства адаптуватися до змінних умов економічного середовища, впроваджувати сучасні технології та забезпечувати економічну ефективність.

Аналіз історичної еволюції теоретичних підходів до визначення виробничої потужності свідчить про її динамічний характер, зумовлений розвитком промисловості, змінами технологічних укладів та глобалізацією. Якщо у класичному трактуванні акцент робився на фізичних можливостях підприємства, то сучасні підходи враховують також якісні аспекти, такі як гнучкість управління, інноваційний потенціал і стратегічна роль у забезпеченні економічної стійкості держави.

Управління формуванням та використанням виробничих потужностей це особлива область менеджменту підприємства. Вона охоплює сукупність організаційно-економічних рішень щодо забезпечення рівня виробничої потужності та її ефективного використання. В ринкових умовах виробнича потужність по своїй суті визначає річний обсяг пропозиції підприємства, що враховує вплив різних чинників.

Узагальнення методичних підходів до оцінки виробничих потужностей дає змогу встановити наявність серед науковців значного різноманіття поглядів на сутність виробничих потужностей і методику їх аналізу. Такі методики уможливають комплексно оцінити виробничі потужності, ефективність їх використання й оновлення. Вони, як правило, універсальні та можуть бути застосовані при аналізі підприємств будь-якої галузі.

Нормативна база формує систему правил і засад для обліку витрат на формування, використання, амортизацію та поліпшення основних засобів. Загальна структура законодавчої бази України охоплює всі сфери господарської діяльності,

встановлюючи основні принципи підприємництва. Це дозволяє підприємствам і приватним особам отримувати прибуток на основі законності, раціонального використання основних засобів і виконання зобов'язань перед державою та суспільством. У разі порушення законів передбачено відповідні санкції.

Розглянувши нормативно-правове забезпечення в сфері формування та використання виробничих потужностей підприємства, слід зазначити, що сьогодні в законодавчому полі не існує окремого поняття «виробничих потужностей підприємства». В той же час існує велике нормативно-правове поле щодо основних засобів підприємства, головних аспектів формування господарських операцій з їх придбання та використання, створюючи основу для обліку основних витрат на їх поліпшення. Вони забезпечують необхідність організації такого процесу на підприємстві.

РОЗДІЛ 2

Аналітична оцінка стану та напрями удосконалення використання виробничих потужностей підприємства ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Приватне акціонерне товариство «Трикотажна фірма «Арніка», коротке найменування ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка». Це підприємство було створене 16.03.1994 р. в м. Чернівці як виробник готових текстильних виробів, крім одягу. На початку 2014 р. було внесено ряд змін в реєстраційні документи підприємства, згідно яких підприємство розширило асортимент продукції і додало до нього виробництво спіднього одягу та виробництво іншого верхнього одягу. Так, починаючи з 2016 р. і до сьогодні основним видом діяльності підприємства стало виробництво спіднього одягу.

Класифікація видів діяльності для підприємства ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» за довідником КВЕД представлена у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Відомості про види економічної діяльності у відповідності з
Загальноукраїнським класифікатором видів економічної діяльності

№ п/п	Відповідно до КВЕД	Вид діяльності
Основний вид діяльності		
1	14.14	Виробництво спіднього одягу
2	14.13	Виробництво іншого верхнього одягу
3	13.92	Виробництво готових текстильних виробів, крім одягу

Джерело: складено автором за даними підприємства

Сьогодні, основним видом діяльності ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» є виробництво та реалізація швейно-трикотажної продукції як для фізичних, так юридичних осіб.

Основною метою, яку ставить перед собою підприємство є досягнення максимального рівня прибутковості від виробництва та реалізації продукції, що виробляється за рахунок задоволення потреб споживачів.

Головним завданням підприємства ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» є випуск якісних та конкурентоспроможних швейних виробів, які мають попит у споживачів.

ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» виробляє наступний асортимент продукції. Білизняний трикотаж з бавовняного полотна (набивного та гладко фарбованого):

- для чоловіків – спідня білизна;
- для жінок – спідня білизна, комплекти для дому та сну, халати;
- для дітей – майки, труси, футболки, комплекти, халати махрові;
- ясельна білизна – повзунки, сорочки, водолазки, чепчики, комплекти, комбінезони.

Проаналізуємо місце ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» в економічній системі регіону. Першим етапом аналізу є визначення споживчих переваг та асортименту його продукції. Цей аналіз передбачає виявлення продукції підприємства ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка», яка користується найбільшим попитом. Отримані дані даного аналізу представлені у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Обсяг реалізацій білизняного трикотажу ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» за період 2021-2023 р.р.

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+/-	%	п.с.
Обсяг виробництва, у т.ч.	2901,7	100	6820,5	100	6860,1	100	3958,4	136,4	х
Для жінок	757,3	26,1	1861,9	27,3	1845,4	26,9	1088,1	143,7	0,8
Для чоловіків	443,9	15,3	1370,9	20,1	1392,6	20,3	948,7	в 2,1 р.б.	5,0
Дитяча білизна	792,2	27,3	1827,9	26,8	1804,2	26,3	1012,0	127,7	-1,0
Ясельна білизна	908,3	31,3	1759,8	25,8	1817,9	26,5	909,6	100,1	-4,8

Джерело: складено автором за даними підприємства

Аналізуючи дані табл. 2.2 робимо відповідні висновки. Обсяг виробленої та реалізованої продукції збільшився з 2901,7 тис. грн. у 2021 р. до 6860,1 тис. грн. у 2023р., отже збільшення відбулося на 3958,4 тис. грн або на 136,4%. Обсяг виробництва жіночої білизни збільшився з 757,3 тис. грн у 2021 р. до 1845,4 тис. грн у 2023 р., тобто приріст склав 1088,1 тис. грн або 143,7%. Збільшення обсягів реалізації жіночого асортименту обумовлена загальним збільшенням виробничих потужностей та зростанням потреби у військовій жіночій білизні. Так, частка жіночої білизни в у структурі виробництва зросла на 0,8 п.п. (з 26,1% до 26,9%).

Обсяг виробництва чоловічої білизни зріс з 443,9 тис. грн у 2021 р. або 15,3% до 1392,6 тис. грн у 2023 р. 20,3%, тобто приріст склав 948,7 тис. грн, або у 2,1 раза. Частка чоловічого асортименту у структурі виробництва збільшилася на 5 п.п. (з 15,3% до 20,3%), що в першу чергу пояснюється переорієнтацією підприємства на задоволення потреб ЗСУ. Обсяг виробництва дитячої білизни збільшився на 1012,0 тис. грн протягом 2021-2023 рр., приріст склав 127,7%. В той же час частка дитячого асортименту у структурі виробництва зменшилася на 1,0 п.п. (з 27,3% до 26,3%). Найбільшого зменшення зазнав сегмент ясельної білизни. Обсяг виробництва якої хоч і збільшився з 908,3 тис. грн у 2021 році до 1817,9 тис. грн у 2023 році у грошовому еквіваленті, проте частка такої продукції в загальному асортименті суттєво зменшилася на 4,8 п.п. (з 31,3% до 26,5%).

Аналізуючи місце підприємства в регіоні проаналізуємо головних споживачів його продукції, табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Споживачі виробленої продукції підприємства ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» за 2023 р.

Показники	2023 р.	
	тис. грн.	%
1	2	3
Виручка від реалізації продукції	6860,1	100
ТОВ «Королева ночі»	1241,7	18,1
ТОВ «Астра»	843,8	12,3
ПП «Лея»	514,5	7,5
ТОВ «Мантіс»	377,3	5,5
ПП «Космос»	418,5	6,1
ПП «Гама»	994,7	14,5

Продовження табл. 2.3

1	2	3
ТОВ «Ліра»	253,8	3,7
ТОВ «Дует»	473,4	6,9
ПП «Стоффа»	569,4	8,3
ТОВ «Модна жінка»	288,1	4,2
Інші	885,0	12,9

Джерело: складено автором за даними підприємства

За даними табл. 2.3. можна зробити наступні висновки. Найбільшим споживачем продукції ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» є ТОВ «Королева ночі» з обсягом реалізації на суму 1241,7 тис. грн, що складає 18,1% від загального обсягу реалізації. Другим за величиною споживачем є ПП «Гама», яке у 2023 р. придбала 14,5% продукції підприємства на суму 994,7 тис. грн. На третьому місці ТОВ «Астра» із обсягом реалізації в сумі 843,8 тис. грн, що склало 12,3%.

В той же час, частка трьох найбільших клієнтів (ТОВ «Королева ночі», ПП «Гама», ТОВ «Астра») складає 44,9% всієї виручки, що свідчить про значну залежність підприємства від даних покупців. Десять основних споживачів формують 87,1% доходу підприємства, тоді як інші клієнти складають лише – 12,9%.

Дані табл. 2.3 свідчать, що ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» має відносну диверсифікація ринку, тобто підприємство має кілька великих споживачів, але в той же час, залежність від ключових клієнтів є досить стійкою. Отже, підприємство має ризик концентрації на великих споживачах, адже у разі втрати одного з основних покупців (наприклад, ТОВ «Королева ночі»), ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» може втратити 18,1% доходу, що є суттєвим ризиком. Таким чином, підприємству варто звернути увагу на розширення клієнтської бази, варто збільшувати співпрацю з новими споживачами або розширювати обсяги продажу поточним дрібним клієнтам. Незважаючи на концентрацію на кількох великих покупцях, підприємство має достатньо широку клієнтську базу, що є позитивним фактором. Загалом, фінансова структура реалізації продукції виглядає стабільною, але потребує подальшої роботи для зниження ризиків залежності від найбільших клієнтів.

Важливим також є здійснення аналізу постачальників підприємства, табл. 2.4., у якій представлено характеристику вітчизняних постачальників сировини ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка». Вибір постачальників здійснюється із врахуванням довгострокових відносин, а також таких критеріїв, як якість продукції, її вартість та відгуки споживачів.

Таблиця 2.4

Основні вітчизняні постачальники ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка»

Сировина	Одиниця виміру	Назва підприємства-виробника
1. Тканина різних видів та тиснень бавовняна	М	ПрАТ «Комфорт», м. Чернівці
2. Тканина різних видів, шовк	М	ПП «Ніжність», м. Хмельницький
3. Гудзики	шт.	ТОВ «Міраж», м. Житомир ПП «Світлана», м. Київ
4. Флізелін	М	ТОВ «Побут-сервіс», м. Івано-Франківськ
5. Блискавка	шт.	ТОВ «Дрібнички», м. Рівне
6. Нитки	шт.	ПАТ «Волокна України», м. Хмельницький ТОВ «Павіком», м. Київ
7. Стрічка корсажна	М	ПАТ «Волокна України», м. Хмельницький

Джерело: складено автором за даними підприємства

З огляду на дані, представлені в табл. 2.4 відмітимо, що у підприємства досить диверсифікована мережа вітчизняних постачальників. Так, ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» співпрацює з різними постачальниками для кожного виду сировини, що знижує ризики залежності від одного виробника. Наприклад, нитки постачають два підприємства – ПАТ «Волокна України» (м. Хмельницький) та ТОВ «Павіком» (м. Київ). Географія постачальників також є досить широкою, адже постачальники розташовані в різних містах України, що свідчить про пошук найбільш вигідних пропозицій для підприємства в категорії «ціна-якість». Найбільше підприємств знаходиться в містах Хмельницький та Київ, що може свідчити про високий розвиток текстильної промисловості в цих регіонах, за рахунок історичної спадщини, або внаслідок переміщення підприємств зі Сходу країни.

Постачальники забезпечують широкий спектр матеріалів, необхідних для виробництва: Тканини (бавовняні, шовкові) – постачають ПрАТ «Комфорт» (м.

Чернівці) та ПП «Ніжність» (м. Хмельницький). Фурнітура (гудзики, блискавки, нитки, стрічки, флізелін) – постачають різні компанії з Житомира, Києва, Рівного та Івано-Франківська.

Так, широка база постачальників забезпечує гнучкість у виборі сировини та можливість оптимізувати витрати, а географічна розгалуженість партнерів дозволяє зменшити ризики логістичних проблем. В той же час, наявність альтернативних постачальників для деяких видів сировини (наприклад, нитки, гудзики) допомагає уникнути перебоїв у постачанні. Загалом, структура постачання ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» є збалансованою та надійною, що позитивно впливає на стабільність виробництва.

Підприємство має досить сучасний парк обладнання включає обладнання, який щорічно оновлюється і представлений технічним обладнанням таки іноземних виробників, як: «Бризай» (Німеччина), «Файт» (Австрія), «Пфафф-Белоу» (Великобританія), «Ротонді» (Італія), «Джуки», «Ямато», «Браузер» (Японія) та інші.

Аналізуючи організаційно-правову характеристику підприємства варто звернути увагу на його організаційну структуру та систему управління. Тож, відмітимо, що підприємство має організаційно-правову форму господарювання як приватне акціонерне товариство, яке з-поміж органів управління має Загальні збори акціонерів, які представлені всіма акціонерами як власниками акцій підприємства, що є головним керуючим органом підприємства, який делегує управління підприємством генеральному директору. Наглядовим органом товариства виступає Наглядова рада яка створена, яка створена Загальними зборами акціонерів з метою нагляду за доброчесністю ведення діяльності генеральним директором підприємства, і яка підзвітна Загальним зборам акціонерів. Ще одним важливим органом, який контролює діяльність, як генерального директора, так і всього підприємства – є Ревізійна комісія, яка також підзвітна Загальним зборам акціонерів. Крім структури управління підприємство має і організаційну структуру, яка представлена підрозділами підприємства і характеризує їх зв'язок, рис. 2.1.

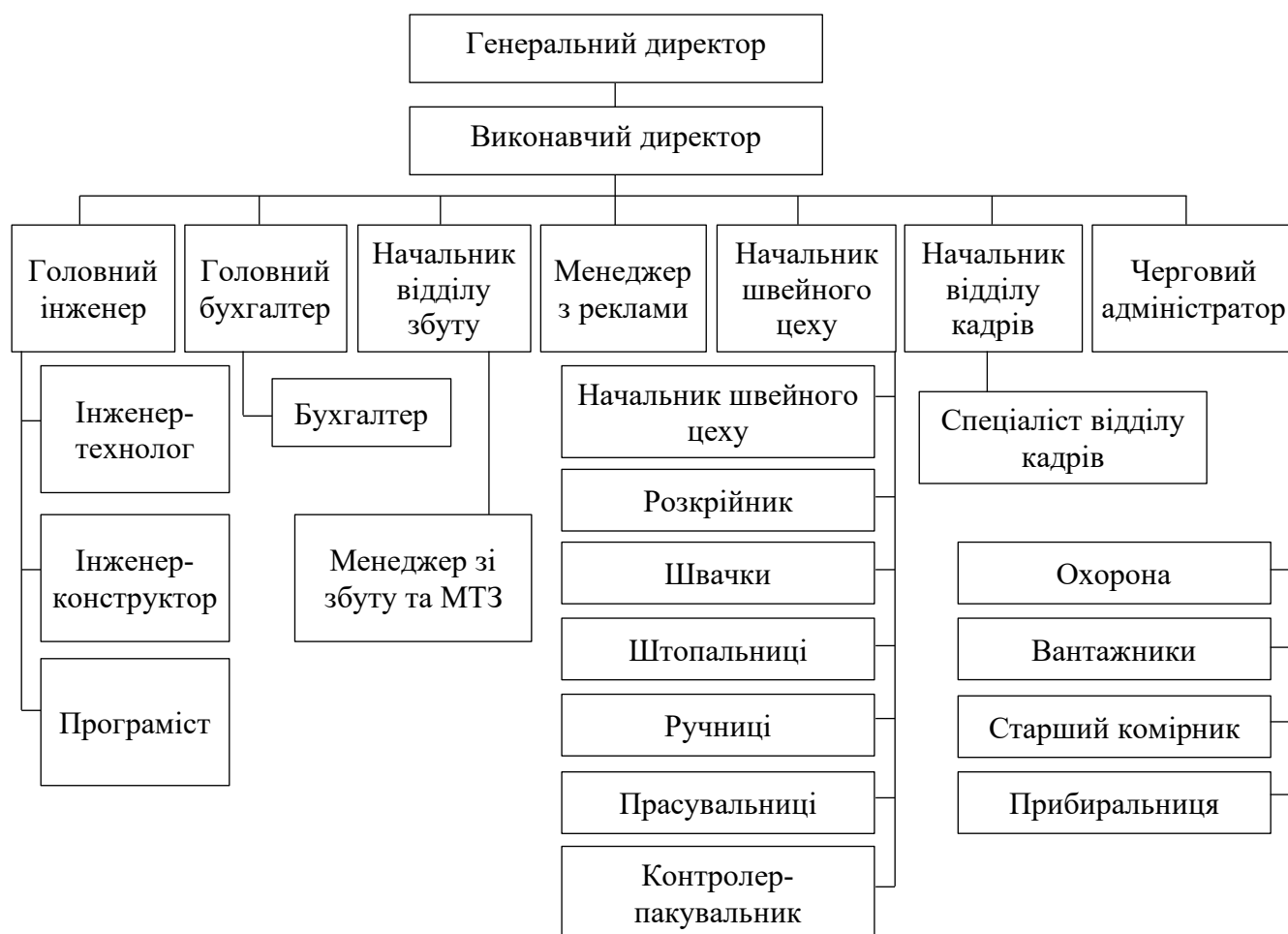

Рис. 2.1. Організаційна структура ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка»

Джерело: складено автором за даними підприємства

Представлена організаційна структура є ієрархічною, з чітким розподілом функцій і підпорядкуванням.

1. Верхній рівень керівництва. На чолі підприємства стоїть генеральний директор, який здійснює загальне управління підприємством. Йому підпорядковується виконавчий директор, який відповідає за координацію діяльності всіх відділів і контроль виконання рішень.

2. Функціональні підрозділи. До основних відділів входять підрозділи:

- головного інженера, який керує технічним розвитком підприємства, йому підпорядковуються: інженер-технолог, інженер-конструктор та програміст.

- головний бухгалтер – відповідає за фінансову діяльність, йому підпорядковується бухгалтер;

- начальник відділу збуту – контролює процеси продажу і постачання, йому підпорядковується менеджер із збуту та матеріально-технічного забезпечення (МТЗ).

- менеджер з реклами – займається просуванням продукції та маркетингом.

3. Виробничий підрозділ. Виробництвом керує начальник швейного цеху, під його керівництвом працюють: наладчик швейного цеху, розкрійники, швачки, штопальниці, ручниці, гладильниці, контролери-пакувальники.

4. Відділ кадрів. Начальник відділу кадрів відповідає за управління персоналом, йому підпорядковується спеціаліст відділу кадрів.

5. Адміністративно-господарська служба. Черговий адміністратор координує роботу допоміжного персоналу, включаючи: охорону, вантажників, старшого комірника, прибиральниць.

До основних особливостей структури підприємства варто віднести чіткий розподіл функцій між керівниками та виконавцями. В структурі виділено спеціалізовані відділи (інженерний, фінансовий, виробничий, кадровий, адміністративний). Представлена організаційна структура сфокусовано на виробництві, що видно з великої кількості працівників швейного цеху. Дана структура є типовою для виробничих підприємств, адже забезпечує ефективне управління та контроль.

Підсумовуючи проведені дослідження відмітимо, що сьогодні ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» - це сучасне підприємство, яке має стабільний розвиток, займається виробництвом та реалізацією переважно трикотажної продукції. За період 2021–2023 рр. обсяги виробництва та реалізації продукції підприємства значно зросли, що пояснюється розширенням асортименту, зростанням попиту на продукцію, а також орієнтацією на задоволення потреб військових і цивільних споживачів. Основними видами продукції залишаються спідня білизна для жінок, чоловіків, дітей та ясельний трикотаж. Попри позитивну динаміку, підприємство стикається з ризиками високої залежності від кількох великих споживачів, що може впливати на фінансову стабільність у разі втрати одного з ключових клієнтів.

З точки зору організаційної структури, ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» має чітко вибудовану систему управління з централізованим керівництвом і розподілом функцій між підрозділами. Наявність ієрархічної структури дозволяє ефективно координувати діяльність, забезпечуючи якість продукції та контроль усіх виробничих процесів. Підприємство також має диверсифіковану базу постачальників, що сприяє зниженню ризиків у сфері матеріально-технічного забезпечення. Водночас збереження конкурентних позицій потребує подальшого розширення клієнтської бази та оптимізації виробничих процесів.

2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка»

Фінансово-економічний стан підприємства – це система показників, яка характеризує наявні фінансові ресурси, їх розподіл і використання, а також загальний стан господарської діяльності.

Діагностика фінансово-економічного стану спрямована не лише на оцінку поточного фінансового стану, а й на розробку заходів для його покращення. Він дозволяє визначити слабкі місця, знайти ключові проблеми та впливати на важливі аспекти фінансової стабільності.

Основними завданнями діагностики фінансово-економічного стану є:

- оцінка фінансового стану підприємства;
- визначення змін у фінансовому положенні з часом і в різних умовах;
- виявлення факторів, що впливають на фінансову стійкість;
- прогнозування подальшого розвитку фінансової ситуації.

Для аналізу використовуються такі джерела інформації, як бухгалтерський баланс і звіт про фінансові результати.

У процесі діяльності підприємства постійно відбувається рух капіталу, що змінює структуру активів, джерела фінансування та потребу у фінансових ресурсах. Це безпосередньо впливає на його фінансовий стан, основним зовнішнім показником якого є платоспроможність.

Фінансово-економічний стан підприємства, його стабільність і надійність залежать від ефективності виробничої, комерційної та фінансової діяльності. Виконання виробничих і фінансових планів позитивно впливає на фінансову стійкість підприємства, тоді як їх недотримання призводить до збільшення собівартості продукції, зменшення доходів і прибутку, що погіршує платоспроможність.

Фінансова стабільність підприємства – це не випадковість, а результат грамотного управління всіма факторами, що впливають на господарську діяльність. Міцне фінансове становище, у свою чергу, сприяє успішному виконанню виробничих планів і забезпеченню підприємства необхідними ресурсами. Саме тому фінансово-господарська діяльність повинна бути спрямована на збалансоване управління грошовими потоками, дотримання фінансової дисципліни, оптимізацію структури капіталу та його ефективне використання.

Головною метою фінансово-господарської діяльності підприємства є зростання активів підприємства, що досягається шляхом підтримки платоспроможності, рентабельності та оптимального співвідношення активів і пасивів.

Аналіз фінансового стану підприємства включає такі ключові аспекти:

- загальну оцінку показників фінансового стану та змін за звітний період;
- аналіз фінансової стійкості підприємства;
- оцінку ліквідності балансу, ділової активності та платоспроможності.

Таким чином, у відповідності до представленої методики розпочнемо діагностику з аналізу фінансово-економічного стану підприємства з оцінки основних економічних показників його діяльності, табл. 2.5.

Аналізуючи дані, наведені в табл. 2.5 можна зробити відповідні висновки. Зважаючи на те, що з 2022 р. і до сьогодні в Україні триває війна, яка суттєво вплинула на економічні показники діяльності ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» підприємство стикнулося із рядом викликів до яких йому довелося прилаштовуватися. Зокрема – це мобілізація чоловіків, скорочення чисельності

населення через міграцію, інфляція призвели до необхідності адаптації бізнесу до нових потреб, в наслідок чого ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» розширила асортимент, включивши продукцію для військових. Це стало одним із факторів зростання чистого доходу та прибутку, хоча загальна ситуація в країні залишається нестабільною.

Таблиця 2.5

Основні економічні показники діяльності ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка»

№	Показник	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
		2021	2022	2023	+/-	%
1	2	3	4	5	6	7
1	Чистий дохід, тис. грн.	2901,7	6820,5	6860,1	3958,4	136,4
2	Валовий прибуток, тис. грн.	-567,4	323,9	3926,8	4494,2	в 8 р.б.
3	Чистий прибуток, тис. грн.	-477,3	1488,7	76,5	553,8	-116,0
4	Середньорічна вартість активів, тис. грн.	2373,7	2358,2	2265,35	-108,35	-4,6
5	Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн.	2141,95	1922,75	1717,65	-424,3	-19,8
6	Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	231,75	435,15	547,7	315,95	136,3
7	Середньооблікова чисельність працівників, осіб	42	36	40	-2	-4,8
8	Фондовіддача	1,35	3,55	3,99	2,64	в 2 р.б.
9	Фондомісткість	0,74	0,28	0,25	-0,49	-66,2
10	Фондоозброєність, тис. грн /ос.	50,99	53,41	42,94	-8,05	-15,8
11	Продуктивність праці, тис. грн. /ос.	69,09	189,46	171,50	102,41	148,2
12	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	12,52	15,67	12,53	0,01	0,1

Джерело: складено автором за даними підприємства

Таким чином, чистий дохід підприємства протягом 2021-2023 рр. зріс на 136,4%, що свідчить про успішну адаптацію до нових ринкових умов. Ймовірно, підприємство отримало нові замовлення, зокрема на виготовлення білизни для військових. Валовий прибуток збільшився в 8 разів у 2023 р. порівняно з 2021 р., це свідчить про покращення цінової політики та ефективності виробництва.

Величина чистого прибутку коливався від збитку у 2021 р. в сумі 477,3 тис. грн., до 76,5 тис. грн. прибутку у 2023 р. При чому, відмітимо, що 2022 р. виявився найприбутковішим для підприємства, аде величина чистого прибутку становила

1488,7 тис грн. Такі коливання прибутку обумовлені зростанням витрат на сировину, логістику та заробітну плату в умовах воєнного стану.

Середньорічна вартість активів скоротилася на 4,6% протягом 2021-2023 рр., це може бути пов'язано з амортизацією основних фондів, їх можливою втратою або скороченням інвестицій. Необоротні активи зменшилися на 19,8%, що свідчить про продаж або списання частини обладнання. Оборотні активи зросли на 136,3%, що може свідчити про збільшення запасів сировини, готової продукції або активніше використання обігових коштів.

Середньооблікова чисельність працівників знизилася з 42 до 40 осіб (-4,8%) протягом досліджуваного періоду, що ймовірно пов'язано з мобілізацією або виїздом частини працівників за кордон. Продуктивність праці зросла на 148,2%, що свідчить про автоматизацію процесів або підвищення ефективності роботи персоналу, зокрема скорочення вихідних та святкових днів в країні в умовах воєнного стану.

Фондовіддача зросла у 2 рази, що свідчить про ефективніше використання основних засобів, що вплинуло на зниження фондомісткості на 66,2%, що означає зменшення вартості основних фондів на одиницю випущеної продукції. Коефіцієнт оборотності оборотних активів практично не змінився (з 12,52 до 12,53) протягом 2021-2023 рр., що означає стабільний цикл виробництва та реалізації продукції.

Оцінка фінансово-економічного стану підприємства та його змін за звітний період, а також аналіз порівняльного аналітичного балансу й показників фінансової стійкості є відправною точкою, яка логічно переходить у завершальний етап фінансового аналізу, табл. 2.6.

За даними табл. 2.6. робимо висновок, незважаючи на війну та складну економічну ситуацію, підприємство змогло адаптуватися та продовжити господарську діяльність.

Протягом досліджуваного періоду на підприємстві відбулося незначне скорочення необоротних активів на 20,1% в основному це пов'язане зі зменшенням основних засобів на -28,8%, що може свідчити про продаж або амортизацію частини обладнання. Оборотні активи значно зросли протягом 2021-2023 рр. - в 2,6

рази, що може бути пов'язано із розширенням асортименту та збільшенням запасів матеріалів для виробництва військової білизни. Запаси зросли на 151,3%, що може свідчити про підготовку підприємства до збільшення виробництва. Дебіторська заборгованість зросла в 2,5 рази, що вказує на розширення клієнтської бази, однак може створювати ризики невчасних платежів. Різке зростання грошових коштів у 2022 р. та їх падіння у 2023 р. може свідчити про те, що підприємство вкладало кошти у виробництво.

Таблиця 2.6

Характеристика майна ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» та джерел його формування за балансом

Показники	На 31.12.2021		На 31.12.2022		На 31.12.2023		Відхилення 2023 р. до 2021 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+, -	%	п.с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>АКТИВИ</i>									
1. Необоротні активи:	2044,3	95,9	1801,2	69,7	1634,1	83,9	-410,2	-20,1	-12,0
в т.ч. основні засоби	2033,3	95,4	1790,2	69,3	1446,9	74,3	-586,4	-28,8	-21,1
2. Оборотні активи	87,6	4,1	783,3	30,3	312,1	16,1	224,5	в 2,6 р.б.	12,0
в т.ч. запаси	8,0	0,4	35,4	1,4	20,1	1,0	12,1	151,3	0,6
дебіторська заборгованість	77,7	3,6	211,5	8,2	272,9	14,0	195,2	в 2,5 р.б.	10,4
грошові кошти	1,9	0,1	536,4	20,7	19,1	1,0	17,2	в 9,1 р.б.	17,1
<i>ПАСИВИ</i>									
1. Власний капітал	147,3	6,9	1614,0	62,4	1559,4	80,1	1412,1	в 9,6 р.б.	73,2
в т.ч. зареєстрований капітал	40,0	1,9	40	1,5	31,9	1,6	8,1	-20,3	-0,3
нерозподілений прибуток	107,3	5,0	1574,0	60,9	1527,5	78,5	1420,2	в 13,2 р.б.	73,5
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	1984,6	93,4	970,5	37,6	386,8	19,9	-1597,8	-80,5	-73,5
БАЛАНС:	2131,9	100	2584,5	100	1946,2	100	-185,7	-8,7	X

Джерело: складено автором за даними підприємства

Проаналізувавши пасиви відмітимо, що власний капітал підприємства зріс у 9,6 разів протягом 2021-2023 рр., що є позитивним показником, оскільки свідчить про накопичення нерозподіленого прибутку. Нерозподілений прибуток збільшився

в 13,2 рази, що свідчить про прибутковість діяльності у 2022 р., хоча у 2023 р. спостерігається спад. Поточні зобов'язання значно скоротилися – на 80,5%, що говорить про зниження боргового навантаження підприємства.

Отже, підприємство змогло адаптуватися до воєнних умов завдяки розширенню асортименту (включаючи білизну для військових). Основні кошти зменшилися, але оборотні активи зросли, що говорить про активне залучення ресурсів у виробництво. Різне збільшення власного капіталу є позитивним фактором, хоча зниження чистого прибутку у 2023 році може вказувати на збільшення витрат або проблеми з реалізацією продукції. Зменшення боргового навантаження робить підприємство фінансово стійкішим, однак важливо зберегти стабільний рівень доходів та контролювати дебіторську заборгованість.

Головно метою діяльності будь-якого підприємства є отримання прибутку, тож Механізм формування фінансових результатів діяльності ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» представлено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Механізм формування фінансових результатів діяльності ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка»

Показники	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+,-	%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2901,7	6820,5	6860,1	3958,4	136,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	3469,1	6496,6	2933,3	-535,8	-15,4
Інші доходи	134,5	1581,8	1273,8	1139,3	в 8,5 р.б.
Інші витрати	44,4	417,0	5124,1	5079,7	в 114,4 р.б.
Разом доходи	3036,2	8402,3	8133,9	5097,7	167,9
Разом витрати	3513,5	6913,6	8057,4	4543,9	129,3
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	-477,3	1488,7	76,5	553,8	-116,0
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	-477,3	1488,7	76,5	553,8	-116,0

Джерело: складено автором за даними підприємства

Аналіз механізму формування фінансових результатів діяльності ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» дав можливість зробити наступні висновки.

Чистий дохід від реалізації продукції зріс на 136,4% - з 2901,7 тис. грн. у 2021 р. до 6860,1 тис. грн. у 2023 р. , це свідчить про успішне розширення асортименту, зокрема виробництво продукції для військових. Інші доходи зросли у 8,5 рази, що може бути пов'язано із додатковими джерелами фінансування, такими як державні програми, гранти або підтримка бізнесу в умовах війни.

Собівартість реалізованої продукції у 2023 р. знизилася на 15,4% порівняно з 2021 р., що може свідчити про оптимізацію виробничих процесів або зменшення витрат на сировину та матеріали. Інші витрати зросли у 114,4 рази, що є тривожним сигналом, це може бути спричинено зростанням податків, витратами на адаптацію до воєнного стану, логістичними труднощами або інфляцією.

Загальні витрати підприємства зросли на 129,3% протягом 2021-2023 рр., що майже пропорційно зростанню доходів, але їх структура змінилася через збільшення інших витрат.

Аналізуючи фінансовий результат підприємства відмітимо, що у 2021 р. підприємство було збитковим (-477,3 тис. грн), у 2022 р. отримало значний прибуток у розмірі 1488,7 тис. грн., але у 2023 р. прибуток різко знизився до 76,5 тис. грн. Відносне падіння прибутку на 116% у 2023 р. порівняно з 2022 р. свідчить про зростання фінансового навантаження та непередбачені витрати.

Аналіз ліквідності балансу дозволяє оцінити поточну платоспроможність підприємства та зробити висновки щодо його здатності підтримувати фінансову рівновагу в майбутньому. Порівняльний аналітичний баланс та показники фінансової стійкості відображають основні аспекти фінансового стану компанії. Ліквідність балансу свідчить про зовнішні ознаки фінансової стабільності підприємства, які формуються на основі його реального фінансового становища, табл. 2.8.

Аналіз динаміки показників фінансового стану ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» дав можливість зробити наступні висновки. Коефіцієнт загальної ліквідності зріс із 0,04 пунктів у 2021 р. до 0,81 пунктів у 2022–2023 рр., що

свідчить про покращення здатності підприємства покривати свої поточні зобов'язання. Коефіцієнт абсолютної ліквідності зріс із 0,00 пунктів до 0,05 пунктів, що вказує на певне збільшення рівня найбільш ліквідних активів, однак значення залишається досить низьким для негайного погашення боргових зобов'язань підприємства перед кредиторами.

Таблиця 2.8

Динаміка показників оцінки фінансового стану підприємства

Показники	Роки			Відхилення 2023 р до 2021 р. /+, -
	2021	2022	2022	
1. Коефіцієнт загальної ліквідності	0,04	0,81	0,81	0,77
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,00	0,55	0,05	0,05
3. Чистий оборотний капітал	-1897	-187,2	-74,7	1822,3
4. Коефіцієнт автономії	0,07	0,62	0,80	0,73
5. Коефіцієнт фінансової стабільності	0,07	1,66	4,03	3,96
6. Коефіцієнт забезпеченості власними засобами	-21,66	-0,24	-0,24	21,42
7. Коефіцієнт оборотності активів	1,22	2,89	3,02	1,8
8. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	19,69	4,23	4,40	-15,23
9. Рентабельність господарської діяльності, %	-13,58	21,54	0,95	14,53
10. Рентабельність власного капіталу, %	-32,42	92,23	4,91	37,33
11. Рентабельність продукції, %	-13,76	22,92	2,61	16,37

Джерело: складено автором за даними підприємства

Коефіцієнт автономії підприємства зріс із 0,07 пунктів у 2021 р. до 0,80 пунктів у 2023 р., що демонструє суттєве покращення фінансової незалежності підприємства. Коефіцієнт фінансової стабільності також збільшився із 0,07 пунктів у 2021 р. до 4,03 пунктів у 2023 р., що є позитивним сигналом, адже підприємство стало значно менш залежним від залучених коштів. Коефіцієнт забезпеченості власними засобами показав значне покращення, змінившись із критично низького значення -21,66 пунктів до -0,24 пунктів, що свідчить про зменшення дефіциту власних фінансових ресурсів.

Коефіцієнт оборотності активів протягом досліджуваного періоду зріс із 1,22 об. в рік до 3,02 об. в рік, що свідчить про ефективніше використання активів для отримання доходу. Коефіцієнт оборотності власного капіталу зменшився протягом

2021-2023 рр. із 19,69 об. в рік до 4,40 об. в рік, що може свідчити про зростання власного капіталу швидше, ніж доходу.

Рентабельність господарської діяльності зросла із -13,58% у 2021 р. до 0,95% у 2023 р., однак залишається низькою, що вказує на проблеми з прибутковістю. Рентабельність власного капіталу значно покращилася із -32,42% у 2021 р. до 4,91% у 2023 р., що свідчить про ефективніше використання власних ресурсів. Рентабельність продукції також зросла із -13,76% у 2021 р. до 2,61% у 2023 р., що означає покращення ефективності виробництва, проте рівень залишається низьким.

Підприємство значно покращило свої фінансові показники у 2022 р., що, ймовірно, було пов'язано зі зростанням попиту на продукцію. Однак у 2023 р. фінансові результати дещо погіршилися, особливо рентабельність. Основні позитивні зміни – це покращення ліквідності, фінансової стійкості та зменшення дефіциту обігових коштів. Водночас рентабельність діяльності залишається на низькому рівні, що вимагає подальшого підвищення ефективності роботи підприємства.

2.3. Оцінка використання виробничих потужностей підприємства на базі аналізу виробничої програми

Розпочнемо оцінку використання виробничих потужностей підприємства щодо узгодженості її із його виробничою програмою.

Основним етапом аналізу виробничої потужності є аналіз виробничої програми, що базується на аналізі виробництва та реалізації продукції за відповідною номенклатурою та асортиментом.

Аналіз обсягу виробництва та реалізації послуг за період 2021-2023 р. представлений у табл. 2.9.

Отже, аналізуючи дані табл. 2.9. можна зробити висновок, що обсяг випуску продукції за весь аналізований період збільшився в середньому на 1,94%, а обсяг реалізації на 1,90%. Процес виробництва та реалізації продукції мають рівномірні середньорічні темпи приросту, що каже про безперебійне та ритмічне виконання

замовлень споживачів та мінімальної кількості запасів на складі. Можна припустити, що продукції в 2023 р. реалізується на 2,68% менше, ніж виробляється в у зв'язку з неграмотною маркетинговою політикою підприємства.

Таблиця 2.9

Динаміка виробництва та реалізації продукції ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» за 2021-2023 рр.

Рік	Обсяг випуску, тис. грн.	Темпи росту, %		Середньо-річний темп приросту, %	Обсяг реалізації, тис. грн.	Темпи росту, %		Середньо-річний темп приросту, %
		Баз.	Ланц			Баз.	Ланц	
2021	2958,5	100	100	1,94	2901,7	100,0	100,0	1,90
2022	6999,8	236,60	236,60		6820,5	235,05	235,05	
2023	7227,91	244,31	103,26		6860,1	235,39	100,58	

Джерело: складено автором за даними підприємства

Підприємство продукції ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» спеціалізується на випуску білизняного трикотажу з бавовняного полотна (набивного і гладко фарбованого) деякі моделі виробляються із шовку за 4-ма групами номенклатури, який наведено у п. 2.1 роботи.

Обсяг виробництва у 2023 р.у натуральному вираженні складає 35000 шт. на рік. Діяльність підприємства сфери виробництва піддається сезонним коливань. Коефіцієнти сезонності визначено на основі даних минулих періодів, табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Коефіцієнти сезонності

№ з/п	Місяць	Коефіцієнт сезонності
1	Січень	0,6
2	Лютий	0,9
3	Березень	1,2
4	Квітень	0,9
5	Травень	0,8
6	Червень	0,7
7	Липень	1,1
8	Серпень	1,6
9	Вересень	1,5
10	Жовтень	1,4
11	Листопад	0,8
12	Грудень	0,5

Джерело: складено автором за даними підприємства

Аналіз коефіцієнтів сезонності продажу білизни показує суттєві коливання попиту протягом року. Найвищий рівень продажів спостерігається у серпні (1,6) та вересні (1,5), що, ймовірно, пов'язано зі зростанням попиту перед осінньо-зимовим сезоном. Також високий попит фіксується у жовтні (1,4) та березні (1,2), що може бути пов'язано з оновленням гардероба. Низькі коефіцієнти сезонності припадають на грудень (0,5) і січень (0,6), що свідчить про спад продажів у зимовий період. Загалом, продажі мають чітку сезонну структуру, з піковим попитом у літньо-осінні місяці та спадом у зимово-весняний період.

Для розрахунку виробничої програми необхідно розрахувати низку показників.

1. Частка кожного виду продукції в структурі асортименту дорівнює:

- для чоловіків – 42,22%;
- для жінок – 22,03%;
- для дітей – 13,63%;
- ясельна білизна – 22,12%.

2. Обсяг реалізації послуг за місяць за формулою:

$$O_i = \frac{O_p}{12} \times K_c \quad (2.1)$$

де O_i – обсяг реалізації в місяць, шт.; O_p – запланований обсяг реалізації, шт., K_c – коефіцієнт сезонності.

3. Обсяг реалізації за видами продукції:

$$O_{ij} = O_i \times Yd_j \quad (2.2)$$

де O_{ij} - обсяг реалізації j -го виду послуг на місяць, Yd_j – питома вага j -го виду послуг.

Виробнича програма за планом на 2023 р., розрахована на натуральному вираженні, представлена в табл. 2.11.

Згідно з даними табл. 2.11 можна зробити висновки, що виробнича програма ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» на 2023 рік передбачала випуск 35000 одиниць білизни, з яких найбільшу частку займала чоловіча продукція 14777 одиниць, жіноча – 7711 одиниць, дитяча – 4771 одиниць та ясельна білизна – 7741.

Найбільший обсяг виробництва було заплановано у третьому кварталі - 12250 одиниць, що перевищує інші періоди, особливо останній квартал, де заплановано виробити - 7866 одиниць.

Таблиця 2.11

Виробнича програма ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» у натуральному вираженні за планом у 2023 р., шт.

№ з/п	Місяць	Обсяг виробництва	Білизна для чоловіків	Білизна для жінок	Білизна для дітей	Ясельна білизна
1	Січень	1759	735	386	239	387
2	Лютий	2625	1103	578	358	581
3	Березень	3500	1470	771	477	774
I квартал		7884	3308	1735	1074	1742
4	Квітень	2625	1103	578	358	581
5	Травень	2333	980	514	318	516
6	Червень	2042	858	450	278	452
II квартал		7000	2941	1542	954	1549
7	Липень	3208	1347	707	437	710
8	Серпень	4667	1960	1028	636	1032
9	Вересень	4375	1838	964	596	968
III квартал		12250	5145	2699	1669	2710
10	Жовтень	4083	1715	899	557	903
11	Листопад	2333	980	514	318	516
12	Грудень	1450	688	322	199	321
IV квартал		7866	3383	1735	1074	1740
Разом за рік		35000	14777	7711	4771	7741

Джерело: складено автором за даними підприємства

Як вже було зазначено, виробництво має певні сезонні коливання, з піковими місяцями у серпні – 4667 одиниць і вересні – 4375 одиниць, що може пов'язано зі зростанням попиту перед осінньо-зимовим періодом.

Таблиця 2.12

Виконання виробничої програми ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» у натуральному вираженні за фактом у 2023 р., шт.

№ з/п	Місяць	Обсяг виробництва	Білизна для чоловіків	Білизна для жінок	Білизна для дітей	Ясельна білизна
1	2	3	4	5	6	7
1	Січень	1619	680	357	221	358
2	Лютий	2500	1050	551	341	553
3	Березень	3500	1470	771	477	774

Продовження табл. 2.12

1	2	3	4	5	6	7
I квартал		7603	3200	1679	1039	1685
4	Квітень	2520	1058	555	343	557
5	Травень	2100	882	463	286	465
6	Червень	2042	858	450	278	452
II квартал		6647	2798	1468	907	1474
7	Липень	3000	1260	661	409	664
8	Серпень	4511	1895	994	615	998
9	Вересень	4213	1769	928	574	932
III квартал		11699	4924	2583	1598	2594
10	Жовтень	4083	1715	899	557	903
11	Листопад	2333	980	514	318	516
12	Грудень	1458	612	321	199	323
IV квартал		7856	3306	1734	1074	1742
Разом за рік		33805	14229	7464	4618	7494

Джерело: складено автором за даними підприємства

Фактичне виконання виробничої програми ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» у 2023 році становило 33805 одиниць, що наближається до запланованого, але дещо відрізняється по окремих категоріях продукції. Найбільший обсяг виробництва припав на чоловічу білизну 14229 одиниць, за нею йдуть жіноча в обсягах – 7464 одиниць, ясельна – 7494 одиниці та дитяча – 4618 одиниць). Найвищий рівень виконання спостерігався у третьому кварталі 11699 одиниць, що свідчить про ефективну роботу у цей період. Незначні відхилення від плану помітні у виробництві жіночої та дитячої білизни, однак загальний результат демонструє стабільну діяльність підприємства.

Результат виконання виробничої програми підприємства у 2023 р. подано у табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Результат виконання виробничої програми підприємства у 2023 р., шт.

№ з/п	Місяць	Обсяг виробництва план	Обсяг виробництва факт	Відхилення, тис. од.	
				+/-	%
1	2	3	4	5	6
1	Січень	1759	1619	-140	-7,96
2	Лютий	2625	2500	-125	-4,76
3	Березень	3500	3500	0	0
I квартал		7884	7603	-281	-3,56
4	Квітень	2625	2520	-105	-4,0
5	Травень	2333	2100	-233	-9,99

Продовження табл. 2.13

1	2	3	4	5	6
6	Червень	2042	2042	0	0
II квартал		7000	6647	-353	-5,04
7	Липень	3208	3000	-208	-6,48
8	Серпень	4667	4511	-156	-3,34
9	Вересень	4375	4213	-162	-3,70
III квартал		12250	11699	-551	-4,50
10	Жовтень	4083	4083	0	0
11	Листопад	2333	2333	0	0
12	Грудень	1450	1458	8	0,55
IV квартал		7866	7856	-10	-0,12
Разом за рік		35000	33805	-1195	-3,41

Джерело: складено автором за даними підприємства

Таким чином, можна зробити висновок, що виробнича програма підприємства з випуску продукції виконана на 96,59%. Отже, обладнання за потужністю використовується не на повну силу, на 96,59%, що говорить про те, що підприємство зазнає через це збитків, маючи при цьому потенціал для зростання.

Особливого значення при аналізі виробничої програми має аналіз асортименту та його структури, що проводиться за товарами, табл. 2.2. (п. 2.1. роботи). Реалізація всіх товарів у поступовій динаміці зростає досить високими темпами. Виручка від реалізації запропонованого асортименту збільшилася на 3958,4 тис. грн. Спостерігається різке зниження продажу товарної групи «Для чоловіків» - в 2,1 рази. При аналізі результатів господарської діяльності підприємство має враховувати асортиментну політику та структуру випуску продукції.

У табл. 2.14 проведено аналіз виконання плану з номенклатури продукції ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка».

З даних вищенаведеної табл. 2.14 випливає, що план за асортиментом продукції виконано на 92,25% ($6860,1/7463,6 \cdot 100\%$).

Основними причинами недовиконання плану з асортименту підприємства можуть бути:

- невчасне введення в дію виробничих потужностей;
- недоліки у організації виробництва;
- низька культура виробництва.

З цього аналізу видно, що збільшення обсягу виробництва за одними видами продукції та скорочення за іншими призводить до зміни її структури. Зміна структури продукції дуже впливає на всі економічні показники:

- обсяг випуску у вартісній оцінці;
- матеріаломісткість;
- собівартість товарної продукції;
- прибуток;
- рентабельність.

Таблиця 2.14

Виконання плану з номенклатури продукції ПрАТ «Трикотажна фірма
«Арніка» у 2023 р.

Тип продукції	Обсяг виробництва у запланованих цінах, грн.	Випуск, зарахований у виконання плану за асортиментом	Виконання плану, %
Одяг для чоловіків	2026,6	1845,4	91,06
Одяг для жінок	1587,4	1392,6	87,73
Одяг для дітей	2047,2	1804,2	88,13
Ясельна білизна	1802,4	1817,9	100,88
Разом	7463,6	6860,1	92,25

Джерело: складено автором за даними підприємства

Підбиваючи підсумки аналізу виробничої програми ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» можна зробити висновок, що попит на продукцію підприємства характеризується сезонними коливаннями і з кожним роком збільшується. Негативним моментом можна назвати невиконання виробничої програми підприємства – на 3,41%, невиконання плану з асортименту продукції на 7,78% (100%-92,22%).

Для більш поглибленого аналізу процесу виробництва на підприємстві доцільно проаналізувати використання виробничих потужностей за період 2021–2023 рр. Аналіз виробничої потужності заснований на системі показників, що характеризують її використання за чисельністю, часом роботи та потужності. Обладнання основного виробництва, а також ділянок того ж призначення в основних виробничих цехах представлено в табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Перелік виробничого обладнання підприємства

№ п/п	Найменування обладнання, модель, тип, марка	Кількість, одиниць
1	Машина розкрійна, PFAFF-BELOY279	3
2	Ніж розкрійний WD-2 Aurora	1
3	Машина розкрійна стрічкова, JUKKI-1000	1
4	Машина швейна, BRIZAY 1022	5
5	Машина швейна, PEGASUSW-562AB	3
6	Машина швейна, PEGASUSW-562BB	3
7	Машина швейна, GOLDEN WHEEL CS-7500	3
8	Машина швейна, PEGASUSW-664-34 AB	2
9	Машина швейна, PEGASUSW562BB	3
10	Машина швейна, PEGASUS E-53-01	3
11	Машина швейна, YAMOTO-862 KL	1
12	Настилочна машина ROTONDI	1
13	Підйомний пристрій BRAYZER12-300	1
14	Пресс гладильный PG-2ELGA	1
15	Машина петельна швейна JUKKI-251KL	1
16	Промислова праска PG036/1 LELIT	1
	Разом	33

Джерело: складено автором за даними підприємства

Першим етапом є аналіз кількісного використання обладнання, яке групують за рівнем використання, табл. 2.16.

Таблиця 2.16

Аналіз кількісного забезпечення та використання обладнання підприємством

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р.	
				+/-	%
Кількість діючого обладнання	23	31	33	10	43,5
Кількість наявного обладнання	25	36	37	12	48,0
Кількість устаткованого обладнання	22	26	28	6	27,3
Коефіцієнт використання парка наявного обладнання	0,92	0,86	0,89	-0,03	-3,3
Коефіцієнт використання парка устаткованого обладнання	0,96	0,84	0,85	-0,11	-11,5
Коефіцієнт використання обладнання, яке здане в експлуатацію	0,88	0,72	0,76	-0,12	-13,6

Джерело: складено автором за даними підприємства

Таким чином, з аналізу обладнання підприємства ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» випливає, що середнє значення показника використання парку наявного

обладнання дорівнює 0,89, це говорить про те, що обладнання підприємства використовується не на повну потужність і існують резерви нарощування виробничої програми.

Середнє значення коефіцієнта використання парку встановленого обладнання дорівнює 0,88, отже, можна дійти невтішного висновку, що обладнання підприємства використовується нераціонально і не на повну потужність.

Середнє значення коефіцієнта використання устаткування зданого в експлуатацію має 0,78, отже, це означає, що обладнання використовується не у всьому складі свого парку, а виробнича програма нижче за рівень виробничої потужності.

Для оцінки використання основних засобів проведемо аналіз використання активної частини основних засобів, тобто, робочих машин та обладнання. Для даного аналізу використовуються 2 показники: екстенсивний та інтенсивного завантаження обладнання. Для характеристики екстенсивного завантаження обладнання проводиться аналіз використання обладнання за часом: баланс часу роботи та коефіцієнт його змінності, табл. 2.17.

Таблиця 2.17

Показники, що характеризують фонд часу використання обладнання

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Календарний фонд	365	365	365
Номінальний (режимний) фонд	220	222	264
Ефективний (реальний) фонд	229	180	264
Корисний (фактичний) фонд	208	140	226
Рівень внутрішньозмінного використання обладнання	0,91	0,77	0,86
Коефіцієнт змінності роботи обладнання	1,17	1,39	1,42

Джерело: складено автором за даними підприємства

Рівень внутрішньозмінного використання обладнання характеризує коефіцієнт завантаження обладнання K_z , який дозволяє оцінити втрати часу роботи обладнання через планово-попереджувальні ремонти, та повітряні тривоги починаючи з 2022 р. Отже, можна дійти невтішного висновку, що рівень внутрішньозмінного використання обладнання коливався від 0,91 у 2021 р. до 0,77

у 2022 р. та 0,86 у 2023 р. це означає, що присутні простої обладнання на підприємстві, які починаючи з 2022 р. частково були пов'язані із безпекою працівників.

Рівень умовного використання обладнання характеризує коефіцієнт змінності ($K_{зм}$). Основними даними для розрахунку є кількість змін роботи підприємства – 2 зміни, кількість працюючих агрегатів в 1 зміну 1 зміна – 25 шт., 2 зміна – 22 шт., та кількість чинного обладнання – 33 за аналізований період.

$$K_{зм2023} = \frac{25 + 22}{33} = 1,42$$

Значення даного коефіцієнта для підприємства є недостатньо високим, отже, можна зробити висновок, що на підприємстві:

- низька спеціалізація робочих місць, що забезпечує зниження виробничої програми та завантаження обладнання;
- збільшення простоїв, пов'язаних із недоліками в організації обслуговування робочих місць, забезпечення швачок заготовками, інструментом та оснащенням;
- нераціональна організація ремонтної справи, відсутність застосування передових методів організації ремонтних робіт.

Далі доцільно оцінити продуктивність обладнання з допомогою коефіцієнта інтенсивного завантаження обладнання, де будуть використано показники фактичного обсягу виробництва та максимальний обсяги виробництва.

$$K_{інт2023} = \frac{OB_{ф}}{OB_{max}} = \frac{33805}{35000} = 0,96$$

Таким чином, можна зробити висновок, що коефіцієнт виробництва обладнання дорівнює 0,96, що вказує на недозавантаження виробничих потужностей.

Узагальнюючим показником, що характеризує комплексне використання обладнання, є показник інтегрального навантаження ($K_{ін}$):

$$K_{ін2023} = K_{заг} \times K_{інт} = 0,96 \times 0,86 = 0,826$$

Отже, з розрахунку показника інтегрального заантаження обладнання, можна зробити висновок, що плановий фонд часу роботи обладнання використано на

82,6% і свідчить про те, що виробнича потужність обладнання використовується не на повну потужність.

Аналіз рівня використання виробничої потужності необхідно доповнити оцінкою використання виробничої площі підприємства. Дані використання виробничої площі підприємства представлені у табл. 2.18.

Таблиця 2.18

Аналіз використання виробничої площі ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка»

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р.	
				+/-	%
Обсяг виробництва, тис. грн.	2901,7	6820,5	6860,1	3958,4	136,4
Виробнича площа, кв. м.	200	200	200	0	0
У тому числі площу цехів, кв. м.	190	190	190	0	0
Питома вага площі цехів у загальній виробничій площі	0,95	0,95	0,95	0	0
Випуск продукції на 1 кв. м., тис. грн.					
виробничої площі	14,5	34,1	34,3	19,8	136,6
площі цехів	15,3	35,9	36,1	20,8	135,9
Коефіцієнт зайнятості виробничої площі обладнанням	0,73	0,89	0,95	0,22	30,1

Джерело: складено автором за даними підприємства

Таким чином, аналізуючи дані табл. 2.18, можна зробити висновок, що у 2023 році на 1м² виробничої площі припадає 34,3 одиниці продукції, це на 19,7 одиниць більше, ніж у 2021 році. На цю зміну вплинуло збільшення обсягу випуску продукції на 3958,4 тис. грн. Зростання випуску продукції на 1м² виробничої площі є позитивним критерієм оцінки використання виробничої площі.

Коефіцієнт зайнятості виробничої площі обладнанням у 2023 р. становить 0,95, що значно більше, ніж у 2021 р., що є позитивним моментом організації виробничого процесу, і обумовлено збільшенням кількості одиниць обладнання. Він є узагальнюючим показником використання площі, так як представляє собою частку площі, зайнятої обладнанням, у загальній виробничій площі підприємства, якою воно володіє.

Заключним етапом аналізу є розрахунок коефіцієнта використання виробничої потужності підприємства ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка», табл. 2.19.

Таблиця 2.19

Розрахунок коефіцієнта використання виробничої потужності

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р.	
				+/-	%
Обсяг випуску продукції, шт.	21982	32775	33805	11823	53,8
Середньорічна виробнича потужність, шт.	25244	34500	35000	9756	38,6
Коефіцієнта використання виробничої потужності	0,87	0,95	0,96	0,09	0,10

Джерело: складено автором за даними підприємства

Таким чином, аналізуючи дані табл. 2.19, можна зробити висновок, що коефіцієнт використання виробничої потужності за період 2021-2023 рр. збільшився на 0,09, і на кінець 2023 р. показник становив 0,96. Отже, обладнання за потужністю використовується не в повну силу, а лише на 96%, що говорить про те, що підприємство недоотримає прибутки, маючи внутрішній потенціал зростання. В цілому аналізуючи діяльність підприємства відмітимо значне зростання обсягів виробництва у грошовому еквіваленті, що в першу чергу обумовлено рівнем інфляції та зростанням цін на сировину, матеріали, логістику тощо. Також збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції обумовлено виконанням контрактів державного замовлення для потреб ЗСУ.

2.4. Напрями оптимізації використання виробничих потужностей підприємства шляхом розширення асортименту продукції

З аналізу, проведеного у попередньому пункті роботи, можна зробити висновок, що попит на вироблену продукцію підприємства стабільний і високий, хоча має сезонний характер. Також плановий фонд часу роботи обладнання використано на 82,6% і свідчить про те, що виробнича потужність обладнання не використовується на повну потужність.

Зважаючи на зміну вектору попиту і суттєву нехватку постільної білизни в госпіталях та лікарнях країни, маркетологом підприємства визначено, що до

асортименту продукції варто додати комплекти постільної білизни, середня ціна якої не повинна перевищувати 1000 грн., оскільки основним сегментом споживачів є люди з середнім рівнем доходу, госпіталі та лікарні країни.

Виходячи з аналізу асортименту тканин, які є в наявності у діючих постачальників та запланованої ціни реалізації товару на ринку постільної білизни, для пошиття постільної білизни ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» буде використовувати тканину – бязь. Вона на 100% складається з бавовняних ниток, її легко прати, зберігаючи при цьому яскравість забарвлення, і практично не заминається, адже створена з товстих ниток, що не вимагає особливого догляду, відрізняється гігієнічністю, гігроскопічністю, екологічною чистотою, міцністю і високою зносостійкістю.

В одиницю продукції (комплект білизни) буде включено:

Полуторний комплект:

- підковдра 145x215 см 1 шт.;
- простирadlo 150x220 см 1 шт.;
- наволочки 50x70 або 70x70 см 2шт. (на вибір).

Сировина та матеріали, що входять до складу продукції одиниці продукції:

- ткане полотно (шириною 2,5 м): 8,2 м, ціна за 1м = 60 грн.;
- нитка швейна шовкова: 50 м, ціна за 1 м = 0,4 грн.;

Покупні вироби та напівфабрикати, що входять до складу одиниці продукції:

- етикетка атласна 3*2 см (4 шт.), ціна = 0,2 грн. / шт.;
- пакет пакувальний п/п зі скотч клапаном (1шт.), ціна = 3грн. / шт.;
- вкладиш паперовий глянсовий, фірмове оформлення (1шт.), ціна = 4грн. / шт.

Для визначення можливого обсягу виробництва підприємства з пошиття постільної білизни доцільно прописати етапи технологічного процесу, табл. 2.20.

Таким чином, виходячи з даних, поданих у табл. 2.20, можна зробити висновок, що трудомісткість виробу становитиме 27 хвилин.

Для розрахунку виробничої програми необхідно проаналізувати фактичний та реальний фонд часу роботи обладнання та розрахувати запас часового фонду для виробництва постільної білизни.

Таблиця 2.20

Технологічна карта комплекту постільної білизни

№ п/п	Технологічний процес	Виконання	Інструменти	Трудо-місткість	Розряд робіт
1	Підготовка і розкрій полотна	Перед роботою полотно ретельно пропрасують, за необхідності обробляють краї ножицями. За допомогою вимірювальної стрічки відбувається розкрій заготовки	Праска, ножиці Вимірювальна стрічка, крейда, розкрійний ніж	2 хв. 5 хв	2
2	Пошиття простирадла	Взяти заготовку №3, відміряти по краях 1 см і підігнути тканину по розмітці за допомогою праски, прострочити краї полотна з чотирьох сторін, пришити етикетку	Лінійка, праска, нитка швейна, машинка швейна	6 хв	3
3	Пошиття наволочок	Взяти заготовлі №1 та №2, скласти їх лицьовий стороною один до одного, пошити разом, залишивши відворот, обробити краї відвороту та верхньої частини, підігнути відворот і прострочити з боків, пришити етикетку вивернути на лицьовий бік, запрасувати. Повторити для другої наволочки	Нитка швейна, машинка швейна, праска	5 хв	4
4	Пошиття підковдр	Взяти дві заготовлі №4, скласти їх лицьовий стороною одну до одної, пошити разом, залишивши з одного боку роз'єм 40 см, обробити краї роз'єму, пришити етикетку, вивернути на лицьову бік, запрасувати	Нитка швейна, машинка швейна, стрічка вимірювальна, праска	6 хв	3
5	Упаковка	Готові вироби скласти за формою, запрасувати, обернути етикеткою, помістити в пакет	Праска	3 хв	2

Джерело: складено автором за власними дослідженнями

Робоча зміна складає 7,5 годин (8 годин за вирахуванням обіду 30 хв.). Ефективний (реальний) фонд робочого часу обладнання складає 264 днів (1980 години).

Корисний (фактичний) фонд робочого часу обладнання складає 226 днів (1695 години).

Отже, 285 годин обладнання та працівники виробництва залишаються незадіяними. Таким чином, можна вирахувати яку кількість комплектів постільної білизни підприємство може пошити, виходячи з можливостей у часі.

$$\text{Обсяг} = \frac{285 \times 60}{27} = 633 \text{ комплекти}$$

Оскільки підприємство завжди повинно мати резерв часу для проведення позапланових ремонтних робіт, вирішено виробляти 500 комплектів постільної білизни на рік. Таким чином, виробнича програма на 2025 рік становитиме 500 одиниць (225 годин).

Для розрахунку собівартості запланованої продукції необхідно провести аналіз витрат за статтями, поділяючи їх на змінні та постійні. Розрахунок змінних витрат представлено в табл. 2.21-2.22.

Таблиця 2.21

Статті витрат «Сировина та матеріали» та «Покупні вироби та напівфабрикати»

Найменування матеріалу	Норма витрат, м	Ціна за 1м, грн.	Витрат на 1 продукції (комплект), грн.
1	2	3	4
«Сировина та матеріали»			
Тканина	8,20	60,0	492,0
Нитка шовкова швейна	50,0	0,4	20,0
Разом	-	-	512,0
Транспортно-заготівельні витрати	-	-	19,05
Зворотні відходи	-	-	0,0
Разом	-	-	531,05
«Покупні вироби та напівфабрикати»			
Етикетка атласна	4	0,2	0,80
Пакет пакувальний п/п зі скотч клапаном	1	3,0	3,0
Вкладиш паперовий глянцевого, фірмове оформлення	1	4,0	4,0
Разом	-	-	7,8
Транспортно-заготівельні витрати	-	-	0,234
Разом	-	-	8,034

Джерело: складено автором за власними дослідженнями

Отже, аналізуючи дані табл. 2.21 – 2.22, можна зробити висновок, що сума змінних витрат на виробництво одиниці виробу постільної білизни (комплекту) підприємством ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» дорівнює 542,224 грн.

Таблиця 2.22

Стаття витрат «Енергія на технологічні цілі»

Обладнання	Потужність, що споживається, кВт/год	Час роботи обладнання на операції, година/рік	ККД	Коефіцієнт використання устаткування за потужністю	Коефіцієнт використання обладнання за часом	Тариф (грн./кВт)	Витрати на електроенергію, грн.
Пряморядкова промислова швейна машина з голковим просуванням GOLDEN WHEEL CS-7500	0,02	0,6	0,9	0,87	0,88	2,9	1,2
Дисковий розкрійний основувальний ніж WD-2 Aurora	0,009	0,167	0,92	0,9	0,91	2,9	0,36
Промислова праска PG036/1 LELIT	0,01	0,117	0,89	0,89	0,9	2,9	0,24
Світильник світлодіодний Aurora HM05AD	0,007	0,6	0,92	0,91	0,92	2,9	1,34
Разом	-	-	-	-	-	-	3,14

Джерело: складено автором за власними дослідженнями

Виходячи з аналізу виробничих потужностей підприємства ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка», обладнання, інструменту, оснащення та постачальників сировини, було встановлено, що підприємство може розширити асортимент за рахунок пошиття постільної білизни.

Розрахунок постійних витрат для реалізації проекту представлено у табл. 2.23–2.24.

Таблиця 2.23

Мастильні матеріали

Найменування	Вартість, шт.	Кількість	Сума, грн.
Олія для промислових швейних машин (ПШМ) 1 літр	250,0	10	2500,0
Разом	-	-	2500,0

Джерело: складено автором за власними дослідженнями

Отже, аналізуючи дані табл. 2.23 – 2.24, можна зробити висновок, що постійні витрати на реалізацію проекту «Оптимізація виробничих потужностей підприємства шляхом оптимізації асортиментної політики» складуть 33622 грн.

Таблиця 2.24

Кошторис невиробничих (комерційних) витрат

Найменування статті витрат	Сума, грн.
Витрати на упаковку товару: Тара картонна 50см*40см*150см	31122
Разом	31122

Джерело: складено автором за власними дослідженнями

Результат розрахунків собівартості продукції представлений у табл. 2.25. З проведених розрахунків у попередніх таблицях собівартість одиниці виробу (комплекту білизни) дорівнює, собівартості планового обсягу виробництва і дорівнює 291770 грн.

Таблиця 2.25

Калькуляція собівартості ціни одиниці продукції та запланованого обсягу виробництва

Стаття витрат	Витрати на одиницю продукції	Витрати на річну виробничу програму, грн.
1. Сировина та матеріали	531,05	265525
2. Зворотні відходи	0	0
3. Покупні вироби та напівфабрикати	8,34	4170
4. Паливо та енергія на технологічні цілі	3,14	1570
5. Основна заробітна плата виробничих робітників	17,19	8595
6. Додаткова заробітна плата виробничих робітників	3,49	1745
7. Відрахування на соціальні заходи	2,13	1065
8. Витрати на утримання та експлуатацію обладнання	13,20	6600
9. Загальновиробничі витрати	5	2500
10. Виробнича собівартість	583,54	291770

Джерело: складено автором за власними дослідженнями

Далі потрібно провести аналіз прибутку підприємства. Вихідні дані для аналізуточки беззбитковості проекту «Оптимізація виробничих потужностей підприємства шляхом оптимізації асортиментної політики». Підприємство виробляє 500 шт. комплектів постільної білизни. Ціна одного комплекту 1200 грн.

Середні змінні витрати 542,224 грн. Постійні витрати 132622 грн. Поріг рентабельності та показники оцінки комерційного ризику визначаються аналітичним методом відповідно до алгоритму, наведеного в табл. 2.26.

Таблиця 2.26

Аналітичний метод визначення точки безбитковості проекту «Оптимізація виробничих потужностей підприємства шляхом оптимізації асортиментної політики»

Показники	Формула	Значення
1. Ціна продукції, грн.	P_0	1000
2. Обсяг продажів, шт.	Q_0	500
3. Грошовий потік, грн.	$CF = P * Q$	500000
4. Середні змінні витрати, грн.	AVC	583,54
5. Сукупні змінні витрати, грн.	$VC = AVC * Q$	291770
6. Валова маржа, грн.	$MR = P - AVC$	483,54
7. Сукупна валова маржа, грн.	$\sum MR = CF - VC$ $\sum MR = MR \times Q$	208230
8. Коефіцієнт валової маржі	$K_{MR} = \frac{\sum MR}{CF}$	0,42
9. Постійні витрати, грн.	FC	33622
10. Критичний обсяг продажів, шт.	$Q_{\text{крит}}^0 = \frac{FC}{MR}$	70
грн.	$Q'_{\text{крит}} = \frac{FC}{K_{MR}}$	80052
11. Запас фінансової міцності: шт.	$F = Q - Q_{\text{крит}}$	430
грн.	$F = (Q - Q_{\text{крит}}) \times P$	430000
%	$G = (F/CF) \times 100$	86
12. Прибуток, грн.	$PF = F * K_{MR}$	180600
13. Сила операційного важеля	$I = \frac{\sum MR}{PF}$	1,15

Джерело: складено автором за власними дослідженнями

Аналіз структури витрат свідчить, що частка змінних витрат у їхньому загальному обсязі велика:

$$D(VC) = \frac{VC}{TC} \times 100 = \frac{291770}{325392} \times 100 = 89,67\% \text{ оскільки вона перевищує } 50\%, \text{ то}$$

рекомендується основні управлінські рішення направити на зниження витрат. Спостерігається поєднання низьких постійних витрат із високою сукупною валовою маржею – ідеальні умови для підприємства. $K_{MR} = 0,42$ показує, що з

кожної гривні виторгу підприємство отримує 0,42 грн. маржинального прибутку. $Q_{\text{крит}} = 70$ шт. Досягши цього обсягу продажу, підприємство покриє сукупні витрати грошовим потоком, отриманим у результаті реалізації. Фактичний обсяг продажів дорівнює 500 шт., отже, поріг рентабельності перейдено. Запас фінансової міцності $G = 86\%$, тобто, перевищення фактичного обсягу продажу над критичним складає 430 шт. Це високий показник, що означає низький операційний ризик. Зниження обсягу випуску продукції «Постільна білизна» для ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» безпечно.

Таким чином, необхідно провести розрахунок показників використання виробничої потужності після впровадження заходів, метою якого буде пошук відхилення даних показників у бік підвищення рівня ефективності.

Оскільки виробництво нового виду продукції «Постільна білизна» призведе до збільшення внутрішньозмінного використання обладнання, коефіцієнт завантаження обладнання після впровадження заходу представлений у табл. 2.27. Корисний фонд робочого часу збільшиться на 225 годин при виробництві планованого обсягу продукції 500 штук.

Доцільно розрахувати цей показник у годинах. У попередньому пункті було здійснено розрахунок даного коефіцієнта, який становив 0,86.

$$\Delta K_{\text{загр}} = 0,94 - 0,86 = 0,08$$

Отже, можна зробити висновок, що після впровадження заходи простої обладнання та персоналу скоротяться на 8%.

Таблиця 2.27

Розрахунок коефіцієнта завантаження обладнання при виробництві 500 комплектів постільної білизни

Показник	Значення показника, години
1. Ефективний (реальний) фонд	1743
2. Корисний (фактичний) фонд	1639
3. Коефіцієнт завантаження обладнання	0,94

Джерело: складено автором за власними дослідженнями

Далі доцільно оцінити продуктивність обладнання після впровадження заходу за допомогою коефіцієнта інтенсивного завантаження обладнання, де будуть

використані показники фактичного обсягу виробництва та максимальний обсяг виробництва. Оскільки максимальний обсяг виробництва залишається незмінним, а показник фактичного обсягу виробництва збільшується на 500 штук, показник коефіцієнта інтенсивності завантаження обладнання дорівнюватиме:

$$K_{\text{інт}2023} = \frac{OB_{\text{ф}}}{OB_{\text{мах}}} = \frac{34305}{35000} = 0,98$$

Таким чином, можна зробити висновок, що коефіцієнт продуктивності обладнання після заходу дорівнює 0,98. У попередньому пункті було здійснено розрахунок даного коефіцієнта, що становить 0,96

$$\Delta K_{\text{загр}} = 0,98 - 0,96 = 0,02$$

Узагальнюючим показником, що характеризує комплексне використання обладнання, є показник інтегрального навантаження ($K_{\text{ін}}$). У 2023 р. значення даного коефіцієнта становило 0,826.

$$K_{\text{ін}} = K_{\text{загр}} \times K_{\text{інт}} = 0,98 \times 0,94 = 0,921$$

Отже, після впровадження заходу показник інтегральної навантаження складе:

$$\Delta K_{\text{загр}} = 0,921 - 0,826 = 0,095$$

За результатами розрахунку показника інтегрального навантаження, можна зробити висновок, що після впровадження заходу використання планового фонду часу роботи устаткування збільшиться на 4% і становитиме 92,1%.

Заключним етапом аналізу є розрахунок цільового показника Виробнича потужність ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка». Розрахунок ступеня використання показує коефіцієнт використання виробничої потужності, табл. 2.28.

Таблиця 2.28

Розрахунок коефіцієнта використання виробничої потужності

Показник	Факт	План	Відхилення план від факту, +/-
Обсяг випуску продукції	33805	34305	500
Середньорічна виробнича потужність	35000	35000	0
Коефіцієнта використання виробничої потужності	0,96	0,98	0,02

Джерело: складено автором за власними дослідженнями

Таким чином, аналізуючи дані табл. 2.28, можна зробити висновок, що після проведення оптимізації асортиментної політики та процесу використання наявних виробничих потужностей коефіцієнт використання виробничої потужності збільшиться на 0,02, і в плановому періоді становитиме 0,98. Отже, відбудеться дозавантаження діючого парку обладнання на 2%, що говорить про те, що мінімізуються витрати через неефективне використання виробничих потужностей.

Висновки до розділу 2

Приватне акціонерне товариство «Трикотажна фірма «Арніка», коротке найменування ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка». Це підприємство було створене 16.03.1994 р. в м. Чернівці як виробник готових текстильних виробів, крім одягу. На початку 2014 р. було внесено ряд змін в реєстраційні документи підприємства, згідно яких підприємство розширило асортимент продукції і додало до нього виробництво спіднього одягу та виробництво іншого верхнього одягу. Так, сьогодні, основним видом діяльності ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» є виробництво та реалізація швейно-трикотажної продукції як для фізичних, так юридичних осіб.

Проаналізувавши основні показники фінансово-економічного стану підприємства нами встановлено, що чистий дохід підприємства протягом 2021-2023 рр. зріс на 136,4%, що свідчить про успішну адаптацію до нових ринкових умов. Ймовірно, підприємство отримало нові замовлення, зокрема на виготовлення білизни для військових. Валовий прибуток збільшився в 8 разів у 2023 р. порівняно з 2021 р., це свідчить про покращення цінової політики та ефективності виробництва. Величина чистого прибутку коливався від збитку у 2021 р. в сумі 477,3 тис. грн., до 76,5 тис. грн. прибутку у 2023 р. При чому, відмітимо, що 2022 р. виявився найприбутковішим для підприємства, аде величина чистого прибутку становила 1488,7 тис грн. Такі коливання прибутку обумовлені зростанням витрат на сировину, логістику та заробітну плату в умовах воєнного стану.

Основним завданням даної роботи було проведення аналізу використання виробничих потужностей підприємства, під час якого було виявлено, що на підприємстві склалася наступна ситуація:

- безперебійне та ритмічне виконання замовлень споживачів за мінімальної кількості запасів на складі;

- виробнича програма підприємства з випуску продукції виконано на 96,59%
Причиною не виконання плану можуть бути помилки в постачання виробництва матеріальними ресурсами, невчасний ремонт обладнання та позапланові простої, низька кваліфікація працівників виробництва;

- план з асортименту продукції виконано на 92,25% ($6860,1/7463,6 \cdot 100\%$)).

- реалізація багатьох товарів у динаміці зростає досить високими темпами;

- підприємство має стійкий попит уся, що випускається продукцію і має глибокий асортимент.

- плановий фонд часу роботи обладнання використаний на 86% і свідчить про те, що виробнича потужність обладнання не використовується на повну потужність;

- обладнання за потужністю використовується не на повну силу – на 83%.

Таким чином, виходячи з аналізу виробничих потужностей ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка, обладнання, інструменту, оснащення та сировини, що постачається, було виявлено, що організація може розширити асортимент за рахунок пошиття постільної білизни, яка сьогодні користується попитом серед лікарень, госпіталів тощо.

За рахунок цього заходу підприємство покращить показники виконання плану за виробничою програмою випуску та реалізації продукції та показниками використання виробничих потужностей підприємства. Проведення оптимізації асортиментної політики та процесу використання наявних виробничих потужностей коефіцієнт використання виробничої потужності збільшиться на 0,02, і в плановому періоді становитиме 0,98. Отже, відбудеться дозавантаження діючого парку обладнання на 2%, що говорить про те, що мінімізуються витрати через неефективне використання виробничих потужностей.

ВИСНОВКИ

Виробнича потужність промислових підприємств є багатограним поняттям, що охоплює фізичні, організаційні, управлінські та інноваційні компоненти. Вона виступає не лише показником максимально можливого обсягу продукції, а й відображенням здатності підприємства адаптуватися до змінних умов економічного середовища, впроваджувати сучасні технології та забезпечувати економічну ефективність.

Аналіз історичної еволюції теоретичних підходів до визначення виробничої потужності свідчить про її динамічний характер, зумовлений розвитком промисловості, змінами технологічних укладів та глобалізацією. Якщо у класичному трактуванні акцент робився на фізичних можливостях підприємства, то сучасні підходи враховують також якісні аспекти, такі як гнучкість управління, інноваційний потенціал і стратегічна роль у забезпеченні економічної стійкості держави.

Управління формуванням та використанням виробничих потужностей це особлива область менеджменту підприємства. Вона охоплює сукупність організаційно-економічних рішень щодо забезпечення рівня виробничої потужності та її ефективного використання. В ринкових умовах виробнича потужність по своїй суті визначає річний обсяг пропозиції підприємства, що враховує вплив різних чинників.

Узагальнення методичних підходів до оцінки виробничих потужностей дає змогу встановити наявність серед науковців значного різноманіття поглядів на сутність виробничих потужностей і методику їх аналізу. Такі методики уможливають комплексно оцінити виробничі потужності, ефективність їх використання й оновлення. Вони, як правило, універсальні та можуть бути застосовані при аналізі підприємств будь-якої галузі.

Розглянувши нормативно-правове забезпечення в сфері формування та використання виробничих потужностей підприємства, слід зазначити, що сьогодні в законодавчому полі не існує окремого поняття «виробничих потужностей

підприємства». В той же час існує велике нормативно-правове поле щодо основних засобів підприємства, головних аспектів формування господарських операцій з їх придбання та використання, створюючи основу для обліку основних витрат на їх поліпшення. Вони забезпечують необхідність організації такого процесу на підприємстві.

Приватне акціонерне товариство «Трикотажна фірма «Арніка», коротке найменування ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка». Це підприємство було створене 16.03.1994 р. в м. Чернівці як виробник готових текстильних виробів, крім одягу. На початку 2014 р. було внесено ряд змін в реєстраційні документи підприємства, згідно яких підприємство розширило асортимент продукції і додало до нього виробництво спіднього одягу та виробництво іншого верхнього одягу. Так, сьогодні, основним видом діяльності ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка» є виробництво та реалізація швейно-трикотажної продукції як для фізичних, так юридичних осіб.

Проаналізувавши основні показники фінансово-економічного стану підприємства нами встановлено, що чистий дохід підприємства протягом 2021-2023 рр. зріс на 136,4%, що свідчить про успішну адаптацію до нових ринкових умов. Ймовірно, підприємство отримало нові замовлення, зокрема на виготовлення білизни для військових. Валовий прибуток збільшився в 8 разів у 2023 р. порівняно з 2021 р., це свідчить про покращення цінової політики та ефективності виробництва. Величина чистого прибутку коливався від збитку у 2021 р. в сумі 477,3 тис. грн., до 76,5 тис. грн. прибутку у 2023 р. При чому, відмітимо, що 2022 р. виявився найприбутковішим для підприємства, аде величина чистого прибутку становила 1488,7 тис грн. Такі коливання прибутку обумовлені зростанням витрат на сировину, логістику та заробітну плату в умовах воєнного стану.

Основним завданням даної роботи було проведення аналізу використання виробничих потужностей підприємства, під час якого було виявлено, що на підприємстві склалася наступна ситуація:

- безперебійне та ритмічне виконання замовлень споживачів за мінімальної кількості запасів на складі;

- виробнича програма підприємства з випуску продукції виконано на 96,59%
Причиною не виконання плану можуть бути помилки в постачання виробництва матеріальними ресурсами, невчасний ремонт обладнання та позапланові простої, низька кваліфікація працівників виробництва;

- план з асортименту продукції виконано на 92,25% ($6860,1/7463,6 \cdot 100\%$).
- реалізація багатьох товарів у динаміці зростає досить високими темпами;
- підприємство має стійкий попит уся, що випускається продукцію і має глибокий асортимент.

- плановий фонд часу роботи обладнання використаний на 86% і свідчить про те, що виробнича потужність обладнання не використовується на повну потужність;

- обладнання за потужністю використовується не на повну силу – на 83%.

Таким чином, виходячи з аналізу виробничих потужностей ПрАТ «Трикотажна фірма «Арніка, обладнання, інструменту, оснащення та сировини, що постачається, було виявлено, що організація може розширити асортимент за рахунок пошиття постільної білизни, яка сьогодні користується попитом серед лікарень, госпіталів тощо.

За рахунок цього заходу підприємство покращить показники виконання плану за виробничою програмою випуску та реалізації продукції та показниками використання виробничих потужностей підприємства. Проведення оптимізації асортиментної політики та процесу використання наявних виробничих потужностей коефіцієнт використання виробничої потужності збільшиться на 0,02, і в плановому періоді становитиме 0,98. Отже, відбудеться дозавантаження діючого парку обладнання на 2%, що говорить про те, що мінімізуються витрати через неефективне використання виробничих потужностей.

СПИСОК ВИКОРИСТПНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агрес О.Г. Економічна ефективність використання основних засобів сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)»; Львівський нац. аграр. ун-т. Львів, 2018. 20 с.
2. Бабяк Н.Д. Амортизаційні відрахування як фінансове джерело відтворення основних засобів підприємств. Вісник Сумського державного університету. 2021. № 10 (82). С. 177–185.
3. Балахонова О. В. Узагальнення складових економічного потенціалу підприємства і механізм його розвитку. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2021. № 48, С. 98-115. URL: <http://rinek.onu.edu.ua/article/download/243683/242546>
4. Бегмат Л. В. Аналіз структури витрат на виробництво і реалізацію продукції та її вплив на прибуток підприємства. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/16142/1/%D0%92%D0%A0_%D0%91%D0%B5%D0%B3%D0%BC%D0%B0%D1%82.pdf
5. Бланк І.А. Управління активами. Київ: Ніка-Центр, Ельга, 2002. 720 с.
6. Богацька Н.М., Ланова Я.О. Використання виробничих потужностей підприємства та шляхи підвищення її ефективності. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-12-76-86>
7. Богацька Н.М., Хачатрян В.В. Сучасний підхід до оцінки сутності ресурсного потенціалу підприємства. Економіка та суспільство. 2023. Ч. 4. С. 134–138.
8. Бухгалтерський облік в Україні. Від теорії до практики / За ред. А.М. Коваленко. Дніпропетровськ: Баланс-Клуб, 2019. 1024 с.
9. Верхоглядова Н.І., Шило В.П., Ільїна С.Б. та ін. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: навч.-практ. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 536 с.

10. Вовк О. М. Формування інноваційного потенціалу підприємств в умовах цифровізації регіональних економічних систем. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління, 2022. №3 (52), С. 65-79. URL: <http://rinek.onu.edu.ua/article/download/275784/274865>
11. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: Практичний посібник. К.: Лібра, 2017. 354 с.
12. Головатий О.-М.М. Теоретичні основи визначення сутності виробничої потужності промислових підприємств. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/download/1415/1237>
13. Гордієнко Г.С., Шпак Ю.В. Оцінка ефективності використання виробничих потужностей на машинобудівному підприємстві. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/E_apk_2019_10_20.pdf.
14. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18–22. С. 144.
15. Гречко С.М. Особливості визнання основних засобів в цілях бухгалтерського обліку та оподаткування. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2021. № 3 (21). Ч. 2. С. 23–31.
16. Гринько Т., Гвініашвілі Т., Каліберда М. Я. Стратегічне управління підприємством в умовах цифрової економіки. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2440/2360>
17. Гуменюк Р.П. Система оцінювання для стратегічного планування розвитку управлінського потенціалу підприємства. Агросвіт, 2021. №4, 51-56. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/4_2021/9.pdf
18. Древаль О.Ю. Планування діяльності підприємства : конспект лекцій. Суми : СумДУ, 2018. 146 с.
19. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 3 / Відп. ред. С.В. Мочерний. К.: Видавничий центр «Академія», 2002. 952 с.

20. Коваленко О.В., Громова І.В. Напрями підвищення ефективності використання основних фондів підприємства. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2021. Вип. 7. С. 20–27.

21. Коленда Н.В. Методичні підходи до оцінки дієвості управління виробничою потужністю у системі забезпечення економічної безпеки підприємства. Економіка і суспільство. 2024. №10. С. 278-282.

22. Коленда Н.В., Чурін В.А. Поняття економічної безпеки підприємства. Теорія і практика менеджменту: матеріали Міжн. наук.-практ. конференції (19 травня 2021 р.) / Відп. ред. проф. Л.М. Черчик. Луцьк, 2021. С. 219–221.

23. Колісник О.П., Поліщук М.С. Теоретичні аспекти обліку основних засобів. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/191.pdf

24. Кузьмін О. Економічна ефективність використання основних засобів підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2021. № 20(9). С. 240 - 245.

25. Лободзинська Т.П. Нормативно-правове забезпечення щодо обліку витрат на поліпшення основних засобів. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2018_12_32

26. Мазник Л.В., Ромашко Т.В. Нормативно-правове регулювання обліку та амортизації основних засобів. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/23bb872a-8b5b-4567-a8d7-a09c25c1561d/content>

27. Мазур І.М. Особливості розрахунку показників виробничої потужності у нафто-газо-конденсато видобутку. Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць: В 4 т. Дніпропетровськ, 2020. Вип. 210. Т. 1. №207. С. 44–51.

28. Мазур І.М. Регулювання виробничої потужності підприємства в системі управління ефективністю виробництва. Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць: В 5 т. Дніпропетровськ. 2021. Вип. 214. Т.1. С. 114–123.

29. Мельник А., Камінський С. Роль виробничої потужності в діяльності підприємства. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/13b7d1a7-0eea-48df-97c6-61143672a3c6>

30. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 30.09.2003 р. № 561. Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в Україні. К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. 636 с.

31. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включаючи МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010.

32. Молибога Д. Інновації як фактор економічного розвитку. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/123456789/18883/1/Molyboha_Innovatsii_yak_faktor_ekonomichnoho_rozvytku.pdf

33. Нагорний Є.О. Система управління активами як релевантний чинник ефективного розвитку підприємства. Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент». 2019. Вип. 11. С. 223–232.

34. Неміш Ю.В. Поняття «основні засоби» у сучасних наукових дослідженнях. Аграрна економіка. 2021. Т. 5. № 3–4. С. 181–187.

35. Нечипорчук М.С. Ефективність використання виробничої потужності підприємства. URL: https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/64984/1/%D0%A4%D0%95%D0%91%D0%90_2024_051_%D0%95%D0%9F_%D0%9D%D0%B5%D1%87%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%87%D1%83%D0%BA_%D0%9C_%D0%A1..pdf

36. Олійник Т.О., Мірошніченко О.В. Основні напрями підвищення ефективності управління активами. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 21. С. 73–77.

37. Основні засоби. МСФЗ 16 «Основні засоби». URL: <http://www.zakon.rada.kiev.ua>.

38. Основні засоби. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7: затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.

39. Петрович І.М. Методи оцінювання використання виробничих потужностей машинобудівних підприємств на засадах системного підходу. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2017. № 647. С. 171–178.

40. Петрович Й. М. Механізм управління використанням виробничих потужностей машинобудівних підприємств. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2019_4_1/pdf/013-015.pdf

41. Петрович Й.М. Економіка виробничого підприємства : навч. посіб. К. : Знання, 2020. 405 с.

42. Петрович Й.М. Оптимізація використання виробничих потужностей підприємства на засадах реінжинірингу. Вісник Хмельницького національного університету. «Економічні науки». 2017. Т. 1. С. 26 – 27.

43. Петрович Й.М. Управління розвитком та використанням виробничого потенціалом машинобудівних підприємств. Вісник Львівської державної фінансової академії. Львів: ЛДФА, 2019. №13. С. 173 – 177.

44. Петрович Й.М., Захарчин Г.М. Організація виробництва. Підручник. Львів: «Магнолія 2006», 2018. 400 с.

45. Петруня Н.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення активів підприємства. Економічні інновації. Випуск 41. 2020. С. 186-194.

46. Планування діяльності підприємства : опорний конспект лекцій. [Н.Г. Грядунова, О.В. Пахлова, І.В. Тісагдіо, А.В. Семенькова]. Дніпропетровськ : НМетАУ, 2023. 56 с.

47. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

48. Подкroppивний С.Ф. Економіка підприємства : підручник; вид. 2-е, перероб. та доп. К. : КНЕУ, 2001. 528 с.

49. Правдюк Н.Л., Лепетан І.М., Бурко К.В. Тактичний та стратегічний менеджмент підприємств: обліковий аспект. монографія. Вінниця: Кушнір Ю.В., 2020. 448 с. <http://socrates.vsau.org/b04213/html/cards/getfile.php/25408.pdf>

50. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

51. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банку України: Постанова Правління Національного банку України від 20 грудня 2005 р. № 480. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0040-06>.

52. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів: Наказ Міністерства фінансів України № 561 від 30.09.2003. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

53. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування: Наказ Мінфіну України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text>

54. Пугачова М.В. Рівень використання виробничих потужностей як індикатор стану економіки. Наукові записки ХНУ. 2022. №133. С.102–105.

55. Розрахунок виробничої потужності підприємства URL:<http://www.paragononstate.com/organzaczaya-virobnicztva/171-rozrachunok-virobnicho-potuzhnost-pdprimstva.html>.

56. Романенко М.А. Ефективність використання основних виробничих фондів та розробка пропозицій щодо її поліпшення. Держава і регіони. 2020. № 3. С. 318–321.

57. Рябенко В. В., Полішко Я. А. Структура виробничого потенціалу підприємства. Проблеми управління підприємств у сучасних умовах. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/590d82d2-6384-4925-bee4-0ea5d2d83cfd/content#page=50>

58. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Знання, 2007. 668 с.

59. Скалюк Р. В. Концепції фінансового результату діяльності промислового підприємства: міжнародна практика та вітчизняні реалії. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/822/2/GEV_2022_v28_No3-R_Skaljuk-Concept_of_financial_results_of_18.pdf

60. Смолич Д. В., Тимошук І. В. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, складові та модель управління в сучасних умовах господарювання. URL: <http://srd.pdaba.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5053/1/Smolych%20Dariia.pdf>

61. Сотник І. М., Таранюка Л. М. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність: підручник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2021. 572 с.

62. Сук Л.К., Сук П.Л. Фінансовий облік: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ, 2022. 647 с.

63. Ткаченко А.М. Управління фінансовими ресурсами підприємства та оптимізація вартісної структури капіталу. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2023. № 5. С. 297-299.

64. Федонін О.С., Репіна І.М., Олексик О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2004. 316 с.

65. Фесенко Б. О. Планування виробничої потужності підприємства. URL: http://www.confcontact.com/2024-ekonomika-i-menedzhment/5_fesenko_b.pdf

66. Філіппова С.В., Волощук Л.О., Кірсанова В.В. Аналітичні інструменти управління інноваційним розвитком промислового підприємства: монографія. Одеса: ФОП Бондаренко М.О. 2021. 180 с.

67. Цигилук І.І., Кропельницька С.О., Білий М.М. Аналіз ефективності використання виробничих потужностей та основних виробничих фондів у підприємницькій діяльності. Актуальні проблеми економіки. 2024. № 5. С. 110–120.

68. Шегда А.В. Економіка підприємства : навч. посіб. К. : Знання, 2005. 431 с.

69. Шендерівська Л.П., Пладьєва О.Ю. Використання виробничої потужності на поліграфічних підприємствах. Технологія і техніка друкарства. 2021. Вип. 2. С. 130–137.

70. Штефанич Д.А. Визначення виробничих потужностей промислових підприємств. К.: ТОВ «Знання», 2019. 98 с.

ДОДАТКИ

